

September 2006 - 20. årgang

Syndrom

Medlemsblad for Arbeidsmiljøskaddes Landsforening

Yrkesskadde oljearbeidere fra Ekofisk tilsluttes A.L.F

Les artikkelen på side 5

TILSLUTTET
NORGES HANDIKAPFORBUND

Syndrom

Medlemsblad for Arbeidsmiljøskaddes Landsforening (A.L.F)
Tilsluttet Norges Handikapforbund (NHF)

Besøksadresse:

Schweigaards gate 12

Postadresse:

Postboks 9217 Grønland, 0134 Oslo

Telefon 24 10 24 00 / 25 36

Telefaks 24 10 24 99

E-post helsekader@nhf.no

Kontaktperson i NHF:

Cathrine S. Korsnes

A.L.Fs internettside: www.alfnorge.no

Ansvarlig redaktør: A.L.Fs hovedstyre

Layout: Torill Older

Trykk: Allservice AS

Forsidebilde: Steinar Zahl, NHF

A.L.Fs hovedstyre:

Leder:

Lars Kristian Hille

Postboks 168, 4502 Mandal

Telefon 38 26 11 65 / Mobil 91 30 88 73

Telefaks 38 26 55 62

E-post: kr-hil@frisurf.no

Nestleder:

Oddvar Petersen

Liakollveien 28 B, 1259 Oslo

Telefon 24 10 25 36 (kl 10 - 15)

Mobil 45 01 80 65

Telefaks 24 10 24 99

E-post: helsekader@nhf.no

oddvar.petersen@chello.no

Styremedlemmer:

Frode Steen Gunstensen

Moen, 6440 Elnesvågen

Telefon 71 26 50 82 / Mobil 99 74 66 72

Telefaks 71 26 50 82

E-post: frode@alfnorge.no

Jens Olav Solli

Gamle Sandvigs vei 21

4816 Kolbjørnsvik

Telefon 37 01 11 25 / Mobil 90 60 12 33

E-post: jensolli@start.no

Geir Werner

Norderhovgt. 34, 0654 Oslo

Mobil 92 82 06 75

E-post: geir.werner@chello.no

Varamedlemmer:

Leif G. Morland

Venusveien 40, 9024 Tomasjord

Telefon 77 63 95 96

E-post: leifgm@online.no

Peder Øyvind Håvik

6240 Ørskog

Telefon 70 27 06 41 / Mobil 95 93 58 30

E-post: pederhaavik@adsl.no

Grethe Lian

Ilsvikveien 21 B, 7018 Trondheim

Telefon 73 52 90 58 / Mobil 40 47 28 02

E-post: grlian@online.no

Bjørn-Erik Reiersen

Marienlund 21 B, 9511 Alta

Mobil 91 55 76 00

E-post: reiersen@hoved.net

Jan Bakken

Åveitbakken 1 A, 2609 Lillehammer

Telefon 61 25 48 75 / Mobil 92 03 41 53

E-post: ja-torb@online.no

Innhold

Yrkeskadd oljearbeidere organiserer seg	5
A.L.F Akershus vant frem i innsynssak	6
Hvordan sette plaster på et sår ingen kan se?	9
LO Østfold og NHF Øst igangsetter brobyggingsprosjekt	11
Yrke – røyk - KOLS	14
Pårørende en ressurs	16
Kloakkrensning og farlige gasser	17
Når er en yrkessykdom konstatert?	18
STAMI si årlege laboratorieprøving	19
Presentasjon av ny samarbeidspartner av A.L.F	23
A.L.Fs familiemedlem over Grønlandsisen	24
Nedsatt hukommelse et skjult handikap - Tas det hensyn?	25
Blir syke av sveising	26
Nytt fra lokallagene	28
Dialogmøte vedr. løsemiddelsaker ved Sykehuset Telemark	30
Luftbårne fibrer i norsk silisiumkarbidindustri	35

A.L.Fs hovedstyre

Leder Lars Kristian Hille
Medlem av fagrådet
Økonomi - administrativt ansvar

Nestleder Oddvar Petersen
Medlem av fagrådet
Media- og prosjektansvarlig

Styremedlem Frode Steen Gunstensen
Leder for redaksjonskomiteen

Styremedlem Jens Olav Solli
Lokallagskontakt

Styremedlem Geir Werner
Sekretær

Varamedlem Leif G. Morland

Varamedlem Peder Øyvind Håvik
Redaksjonskomiteen

Varamedlem Grethe Lian
Likemannsansvarlig

Varamedlem Bjørn-Erik Reiersen
Lokallagskontakt, Internett

Varamedlem Jan Bakken
Lokallagskontakt

Mange positive ting på gang

Atter er en sommer er nesten forbi – nesten fordi det gode været fortsetter å gi oss varme og ro i sjelen – de fleste steder i Norge.

Det har vært en fantastisk sommer i Mandal hvor jeg bor, den beste på mange, mange år, og jeg håper nå at det overskuddet vi har opparbeidet oss gjennom sommeren skal gi oss et fantastisk år videre for Arbeidsmiljøskaddes landsforening.

Og det har jeg tro på – fordi så mange positive ting er på gang, og i alle sammenhenger – til beste for alle med en yrkessykdom/-skade og deres pårørende.

Vi tar nå grep for å se på hele yrkesutredningsproblematikken, og har fått gode innspill på hvor skoen trykker, og vil bearbeide dette grundig, bl.a. via vårt fagråd.

For det kan ikke stikkes under stolen at vi sliter med mange problemer når det gjelder nettopp utrednings- og godkjenningsfasen i denne sammenheng.

Vi har et stort gap av uvitenhet når det gjelder forståelse av hvilke produkter og kombinasjoner av disse som er farlige.

Tilsvarende gjelder dette merkelige ordet som brukes i utredningsarbeid og som betegnes som løsemiddelår – eller det antall år i en yrkeskarriere til beste for samfunnet, som kan sies å tilfredstille krav (som vi aldri har sett) til påvirkning av organiske og kjemiske løsemidler.

Vi har endelig fått en bekreftelse på at sveising og varmt arbeid på produkter med ulike typer overflatebehandling og restmaterialer er ekstremt helsefarlige, og vi får mer

og mer viten om påvirkninger av helseskadelige produkter i hele det offentlige og private arbeidslivet.

Og jeg kan love at disse problemstillingene sammen med styrking av vårt hjelpe-/veiledningsarbeid ovenfor våre medlemmer som er skadet og deres pårørende – SKAL ha høyeste prioritet i tiden fremover.

Men det skjer også andre ting i vårt arbeid, og jeg tenker da på den styrking av vårt arbeid i Østfold som nå er på full gang – og allerede viser gode resultater.

Regionkontorleder i NHF Øst – Sverre Bergenholdt har tatt tak i opprettholdelse av et sterkt A.L.F fylkeslag i Østfold etter at det forrige styret valgte å legge ned sine verv.

Bergenholdt har vist stor handlekraft og i samarbeid med bl.a. LO Østfold og lokale lag/grupper av yrkes-skadde er det tatt et initiativ og lagt på bordet handlingsplaner som jeg er overbevist om vil sørge for et nytt og sterkt A.L.F Østfold.

Og det trengs – ikke for oss og våre tillitsvalgte - men for våre medlemmer som trenger en hjelpende hånd i forbindelse med utredning, godkjenning og ikke minst en støtte til deres pårørende.

Med en løsemiddel/kjemisk skade har de fleste mer en nok med å klare hverdagens gjøremål, og føler det helt uoverstigelig alene å forholde seg til myndigheter og forsikrings-selskaper som har store ressurser, og som oftest oppfattes som en motpart.

Vi tar av oss hatten for Sverre Bergenholdt og hans medspillere.

LEDEREN HAR ORDET

Lars Kristian Hille

Og vi beholder hatten i hånden i respekt og beundring for det arbeid som er nedlagt av våre nye medlemmer i Arbeidsmiljøskaddes Landsforening under navnet A.L.F Offshore.

Dette er et knippe mennesker som virkelig har tatt saken i egne hender og ikke vil finne seg i at deres liv og helse er blitt fullstendig ødelagt av pionérbearbeid i oljesektoren i Nordsjøen og andre steder.

For disse menneskene er det såkalte oljeeventyret blitt et følelsesmessig og helsemessig mareritt som vi innen A.L.F tar tak i med det største alvor.

Fra A.L.F Norge vil vi satse meget på at vi skal få til ett konstruktivt og positivt samarbeid til beste for alle parter.

Og jeg vil i denne forbindelse henstille til alle som har interesser eller problemer i den sammenheng om å besøke vår hjemmeside på Internett – søk på Arbeidsmiljøskaddes Landsforening, og jeg vil anbefale alle om å bla i vårt medlemsblad SYNDROM, som fra første dag har vært spekket med stoff av stor interesse både for våre medlemmer, andre og ikke minst burde være av interesse for helse- og andre fagmiljøer.

God høst!

Valgene i livet

Vi lever i en utfordrende og krevende tid. Hvordan skal vi i hverdagen klare å finne og ta de riktige avgjørelsene og valgene? Kravene og situasjonene som vi befinner oss i er som oftest både sammensatte og overveldende. Kravene og prøvene kommer også når vi minst venter det. Det er da vår evne og vår vilje til forandringer blir testet.

En som faller i vannet drukner ikke av å falle i vannet, men av å oppholde seg for lenge under overflaten. Han må bruke sine krefter og evner til å komme seg opp igjen, eller for å si det litt an-

nerledes, for å komme seg inn på riktig spor i livet igjen.

Selv om prøvelsene og kravene vi blir stilt over for tilsynelatende kan være enkle og små, så kan vi feile likevel. Små feil kan få store konsekvenser. Djevelen bor i detaljene, sier et ordtak, og en liten torn kan få en stor mann til å stoppe opp. Ja, hele livet består av prøvelser, tester og valg, og et lite utslag av frykt eller uoppmerksomhet kan bane vei for smerte og lidelse.

Bak menneskenes individuelle og sosiale vanskeligheter ligger det

Frode Steen Gunstensen

som kjennetegner menneskenes tilstand, og som styrer våre valg, nemlig mangel på kunnskap om seg selv og sitt eget beste. Dermed også medregnet familien. Men selv om denne kunnskapen blir neglisjert av de fleste, så forsvinner den ikke helt, og det oppstår altså situasjoner, prøvelser og hendelser hver dag som krever denne kunnskapen. Det kan være bra for noen da å bruke andre mennesker, spesialister, når de bukker under for stemninger og følelsesmessige smerter.

Vi må lære å skape rom for oss selv, bruke tid til å evaluere våre dager, lære av feil som er begått. Da kan vi forstå at vi også må bruke krefter og evner selv for å komme oss ut av, eller unngå smerte og vanskeligheter.

Sommeren er over og mørketiden kommer. Mørket er bare på utsiden, inne og inne i oss selv er det likevel lyst, uavhengig av årstiden. Gi gjerne din neste litt lys fra deg selv, da blir det lettere for han å se og kunne ta riktige avgjørelser. Da vil du se at lyset kaster stråler tilbake.

GOD HØST!

Utvalgt samarbeidspartner for A.L.F

TRYGDERETT

Juridisk rådgiver / rettshjelper Lars Haugen

BOLIGRETT
FAMILIE, ARV OG SKIFTE
BYGGE- OG REGULERINGSSAKER
ODELSRETT
ALMINNELIG PRAKSIS

Medlemmer av A.L.F og husstands-
medlemmer får rabatt de første 5 timene,
kr. 350,- + mva pr. time.
Videre pris etter avtale.

lahauge3@online.no
www.rettshjelpen.no
mobil 95 80 69 86
tlf. 32 84 80 99
Øvre Frognerlia 7, 3400 LIER

Yrkesskadde oljearbeidere organiserer seg

Yrkesskadde oljearbeidere fra Ekofisk tilsluttes Arbeidsmiljøskaddes Landsforening (A.L.F), som er en del av Norges Handikapforbund.

- Dette er folk som bokstavelig talt har drevet maskineriet i oljestaten Norge gjennom 30 år, og som har pådratt seg enorme helseskader uten å få aksept for dette. Nå får vi en sterk organisasjon i ryggen, og helt andre muligheter til fremme vår sak, sier initiativtaker Jan Terje Biktjørn.

Fra venstre: Jan Erik Tandberg, 2. nestleder offshore, Sigmund Aven, leder offshore, Geir Werner, leder A.L.F Oslo, Oddvar Petersen, nestleder hovedstyret A.L.F og Jan Terje Biktjørn, 1. nestleder offshore.

Leder i A.L.F, Lars Kristian Hille, mener oljearbeiderne, tross meget store skader, sliter med å bli hørt.

- Personlighetsforandringer, konsentrasjonsproblemer, dårlig hukommelse, balanseproblemer, kramper, synsforstyrrelser, hevelser og byller, hudreaksjoner og pustevansker er bare noen av skadene arbeidsmiljøet på Ekofisk-plattformene har påført dem. Dette skyldes at de har vært eksponert for sterkt helseskadelige gasser, kjemikalier og olje-produkter, ofte uten tilgang til skikkelig verneutstyr, og uten at nødvendige forholdsregler er blitt tatt fra arbeidsgivers side. De har gjennom en årrekke slitt med å få aksept for sine yrkesskader, og

mange har derfor havnet både i et økonomisk og psykisk uføre, der også familiene deres er blitt sterkt skadelidende, sier Hille.

A.L.F har over lengre tid bistått personer som har jobbet i Nordsjøen, og Hille understreker at flere opplever sin økonomiske og helsemessige situasjon som så vanskelig at de sliter med selvmordstanker. Han mener myn-

dighetene må ta denne gruppen på alvor, og sørge for at de får den oppreisningen de fortjener.

De har valgt å slutte seg til en interesseorganisasjon som har lang erfaring med påvirkningsarbeid overfor myndighetene, samt råd- og veiledning overfor personer med yrkesrelaterte skader og deres pårørende. På den måten slipper de å fortsette sin ensomme kamp mot trykkesystem og helsevesen, understreker Hille.

De drøyt 100 oljearbeiderne som går inn i Arbeidsmiljøskaddes Landsforening danner undergruppen A.L.F Oslo Offshore, og får eget kontor hos Norges Handikapforbund i Oslo Galleri. De kan treffes på tlf 24 10 25 35.

Arbeidsmiljøskaddes Landsforenings hovedstyre ønsker oljearbeiderne fra Ekofisk hjertelig velkommen som egen gruppe innenfor A.L.F, og håper at flere andre grupperinger og enkeltpersoner med yrkesrelaterte sykdommer og skader tar kontakt.

Av erfaring vet vi at livet blir lettere for mange ved å føle samhørighet med andre som er i samme situasjon.

Kilde: A.L.Fs hjemmeside

Hei, her er jeg igjen for å minne deg på at du må huske å ta en pause når du leser Syndrom, og tenke etter om du kanskje har en kommentar til noe av det du har lest. Se i bladet hvordan du kommer i kontakt med redaksjonen.

A.L.F Akershus vant frem i innsynssak mot Vestby trygdekontor

Sivilombudsmannen stadfester innsyn

Av Tom Vernang,
leder A.L.F Akershus

En viktig dokumentkopi-sak som A.L.F Akershus har fremmet for en av våre medlemmer er nå avsluttet hos Stortingets ombudsmann for forvaltningen etter først å ha vært hos Fylkesmannen i Oslo og Akershus, hvor den feilaktig ble stoppet i juridisk avdeling høsten 2005.

A.L.F Akershus har ut fra lovens forarbeid, st.melding 32 1997 - 98 og annen tilgjengelig litteratur, vært av den mening at vårt medlem har krav på utlevering av dokumentkopier. Samtidig, på overnevnte grunnlag, har vi ment at trygdekontorets "saksomslag" har vært et saksdokument som den enkelte også har krav på kopi av.

Sivilombudsmannen har nå stadfestet dette i sitt avsluttende brev

og ber der forvaltningsorganet (trygdekontoret) utlevere dokumentkopiene slik vårt medlem har krevd.

Videre retter sivilombudsmannen kritikk mot trygdekontoret for de nevnte forhold.

A.L.F Akershus ser denne saken som prinsipielt viktig for alle våre medlemmer og andre som opplever problemer med innsyn i egne saksdokumenter og håper at sivilombudsmannens uttalelser vil medføre at det blir lettere å få lovmessig innsyn eller kopier, blant annet hos trygdeetaten.

Utdrag av sivilombudsmannens svarbrev:

Sak om dokumentinnsyn - Rett til kopi av saksdokumenter

Tilrettelagt for Syndrom
av Oddvar Petersen, nestleder A.L.F

Saken gjelder Vestby trygdekontors avslag på anmodning om å få utlevert kopier av dokumenter i en sak om yrkesskade.

I klagen hit 13. juni 2006 med vedlegg, fremsatt av Arbeidsmiljøskaddes Landsforening på vegne av et av medlemmene, ble

det vist til at medlemmet hadde bedt om å få utlevert kopier av to sykejournaler og kopi av saksmappe/saksgrunnlag merket "Rikstrygdeverket 14.05. 4-71". I brev 21. mars 2005 fra trygdekontoret til medlemmet fremgikk det at trygdekontoret ikke hadde gitt kopier av de to sykejournalene under henvisning til bestemmelsene i offentlighetsloven § 8 om at det kun i rimelig utstrekning skal

gis kopi av dokumenter. Anmodningen av kopi av saksmappen/saksgrunnlaget ble avslått under henvisning til at "RTV-blankett 14.05 er å betrakte som internt saksdokument" etter offentlighetsloven § 5 første ledd.

Det aktuelle medlemmet påklaget trygdekontorets avslag til fylkesmannen i Oslo og Akershus i brev 10. mars 2005. Fylkesmannen

tilskrev først Vestby trygdekontor i brev 13. april 2005 og avsluttet sin behandling av saken i brev 19. august 2005 til medlemmet under henvisning til at trygdekontoret hadde opplyst fylkesmannen om at saken var sendt klageinstansen (fylkestyngdekontoret). I klagen hit 13. juni 2006 ble det anført at trygdekontoret aldri hadde oversendt medlemmets klage på avslaget til klageinstansen.

Det ble besluttet å undersøke saken nærmere. I telefonsamtale 22. juni 2006 bekrefter leder ved Vestby trygdekontor at saken aldri hadde blitt oversendt til fylkestyngdekontoret. I brev herfra 29. juni ble trygdekontoret bedt om å redegjøre for hvorfor saken ikke ble sendt videre til fylkestyngdekontoret for endelig avgjørelse.

Av trygdekontorets svarbrev fremgår det at innsyn ikke er avslått, men at det har vært ue-nighet mellom trygdekontoret og medlemmet om hvordan innsynet skal gjennomføres.

Det forligger således ikke noe avslag på innsyn som kan påklages til overordnet organ etter forvatningsloven § 21. Spørsmålet er hvordan gjennomføringen av innsynet skal skje.

Trygdekontorets begrunnelse for avslaget på klagers anmodning om kopi av de aktuelle dokumenter og anførsel om at forvaltningsloven åpner for at trygdekontoret "kan ta hensyn til praktiske forhold i slike sammenhenger" i svarbrevet hit, kan således ikke sies å være i samsvar med de plikter som følger av forvaltningsloven § 20 annet ledd. Dette forholdet må kritiseres.

Slik saken er opplyst, finner en også grunn til å kritisere at trygdekontoret har ansett saken som avsluttet. Den misforståelse som oppsto i saken vedrørende "RTV-blankett 14.05 4-71" og trygdekontorets korrespondanse med fylkesmannen kan ikke lastes medlemmet. Jeg finner derfor trygdekontorets begrunnelse for dette i svarbrevet hit lite tilfredsstillende, ikke minst da medlemmet – i etterkant av fylkesmannens brev 19. aug. 2005 til trygdekontoret – sendte et nytt brev til trygdekontoret 30. aug. 2005.

Av trygdekontorets svarbrev fremgår det at trygdekontoret nå ikke vil motsette seg at medlemmet får kopi av de aktuelle dokumentene dersom han møter opp ved trygdekontoret.

På bakgrunn av sakens karakter og den tid som har gått, må jeg imidlertid be om at trygdekontoret sender kopier av de aktuelle dokumentene til medlemmet dersom han ønsker det. Jeg ber om å bli holdt orientert om trygdekontorets oppfølging av saken, avslutter sivilombudsmannen.

Svarbrevet til trygdekontoret med kopi til A.L.F Akershus er signert av:

Sivilombudsmann Arne Fliflet

Red.anm.

Kopi av Sivilombudsmannens brev er oversendt alle våre lokal-lag, A.L.Fs fagråd og Arbeids- og velferdsetaten, NAV.

Har jeg krav på erstatning?

Utvalgt samarbeidspartner for A.L.F

- personskade
- trafikkskade
- yrkesskade
- pasientskade
- forsikringsrett
- bolig- og eiendomsrett
- arbeidsrett
- barnerett/-vern
- arve- og familierett
- alminnelig praksis

Trenger du hjelp i den forbindelse, ta kontakt med vårt kontor for en uforpliktende samtale!

I de fleste tilfeller vil du ha krav på full eller delvis dekning av advokatutgifter fra forsikringselskap eller andre rettshjelpsordninger.

55 90 85 80
Faks 55 90 85 81

E-post: post@drageset-preto.no
www.drageset-preto.no
Kroepeliengården
Strandgaten 18, 5013 Bergen
Advokatfullmektig Erik Johan Mjelde

Advokatene
Eva Drageset & Siren Preto ANS
Medlemmer av Den Norske Advokatforening

Medlemmer av Den Norske Advokatforening

A.L.F Offshore

Hvorfor A.L.F avd. Offshore?

Tekst: Jan T. Biktjørn og Jan E. Tanberg-
Foto: Wikipedia

Det er nå nærmere to år siden noen av oss oppdaget at vi var flere tidligere arbeidskolleger som befant oss i en lik helsesituasjon.

Symptomene var mange og sammenfallende. Erfaringen med leger og sykehus var også lett å kjenne seg igjen i, tester og blodprøver viste ingenting.

Ingen kunne gi sikre, tydelige forklaringer på symptomene. Behandlingen besto i å ta sovemedisin, muskelavslappende, hodepinetabeller og antidepressiva. Helsesituasjonen førte til belastninger både på familiesituasjonen og økonomien.

Etter hvert som arbeidsforhold og eksponeringer offshore ble belyst, er vi ikke lenger i tvil om at de er årsaken til den helsesituasjonen vi er havnet i. Eksponeringen kommer fra sammensetningen i olje, gass og produsert vann, samt div. kjemikalier.

På gamle Temporary, hvor man bodde fire mann på lugarene, ble kjeledress, sko og sokker gjennomtrukket av crude-olje tørket på en varmeovn i hjørnet og hele lugaren luktet nafta, her skulle vi sove.

Ofte kjente man også diesel-ekssos fra utstyr eller supply-båter, som ble sugd inn i ventilasjonssystemet.

Det er kommet opplysninger om at helsepersonell på slutten av 80-tallet, ble kurset ved Sintef og Stami om eksponeringer og helsefare offshore.

Hvorfor ble ikke dette arbeidet videreført?

Hvorfor er ikke de plagene vi sliter med blitt klarlagt og kartlagt tidligere?

Hvor mange av de som har sluttet sliter med en lignende helsesituasjon?

I løpet av det siste året er arbeidsforholdene forbedret betydelig, noe vi er veldig glad for å høre. Hvorfor har ikke dette skjedd før?

Organisasjonen vil være en støtte i det felles arbeidet og for den enkelte syke.

Opprettelsen av A.L.F avd. Offshore er uttrykk for at vi er mange i tilsvarende helsesituasjon og det er et stort engasjement blant oss. Mange mener at det må bli en felles utredning, og ikke slik som nå, at tilfeldighetene rår.

Kilde:

A.L.F Offshores hjemmesider

Utvalgt samarbeidspartner for A.L.F

Advokatfirmaet Nidaros DA
MNA

Vi har lang og bred erfaring med behandling av personskadesaker, forsikringssaker, erstatningssaker og trykkesaker.

Advokat Ivar Chr. Andersskog

Advokat Bjørn M. Brauti

Advokat Robert Helberg

Advokat Solveig Moen

Advokat Knut Melting

Advokat/MBA Hasse Benberg

Advokatfullmektig Magnhild Børsting Røe

Advokatfullmektig Morten Muus-Falck

Advokatfullmektig Hilde Wahl Moen

Advokatfirmaet Nidaros DA
Kjøpmannsgt. 19
7013 Trondheim, Norway

Telefon +47 73 87 99 99
Telefaks + 47 73 87 99 98
E-Post: post@nidarosda.no
www.nidarosda.no

Hvordan sette plaster på et sår ingen kan se?

Av Jan Arne Dammen

Løsemiddelskade skiller seg ut fra mange andre former for funksjonshemning i det at det ofte er et usynlig handikap. Dersom noen sitter i rullestol, er det lett å forstå at vedkommende feiler noe. Men dersom noen er i stand til å gå rundt og konversere, er det vanskelig å forstå at vedkommende kan ha klare kognitive utfall som *nedsatt oppmerksomhet* og *hukommelse*. Det er viktig å være klar over problemet med at dette ikke blir mindre selv om det opptrer sammen med synlige motoriske utfall. Ved for eksempel at den skadde har fått bevegelsesvansker.

Imidlertid er det også en del andre grupper som har usynlige vansker,

for eksempel mennesker med dysleksi, sukkersyke, astma, psykiske vansker, allergi etc.

Man kan muligens forestille seg hvordan det er å være blind ved å lukke øynene, men det er umulig å forestille seg hvordan det er å leve med veldig redusert hukommelse.

Problemene er til for å løses, men de må synliggjøres.

Har du en eller flere i din omgangskrets som du har mistanke om kan ha et uheldig arbeidsmiljø omgitt av helseskadelige stoffer?

**Tips dem om A.L.F
- www.alfnorge.no**

Årsaksbehandling av kloakkgasser og gasslukt med Nutriox®

Bruk av Nutriox® hindrer septiske forhold i ledningsnett og på renseanlegg.

Hvordan oppstår gass og gassluktproblemer

Bakterier bryter ned organisk stoff i avløpsvann og slam. Brukes tilgjengelig oksygen opp i denne prosessen, oppstår anaerobe eller septiske forhold. Slike forhold fører til helsefarlig og korrosiv hydrogensulfid (H₂S) og andre uønskede og illeluktende kloakkgasser.

Nutriox®-prosessen

Ved Nutriox®-prosessen tilføres bakteriene en spesialprodusert og ufarlig nitratløsning av høyeste renhetsgrad og vannløselighet. I en biologisk prosess kultiveres en ønsket bakteriekultur. Produksjon av H₂S og uønskede kloakkgasser opphører.

Behandling av avløpsvann og slam

Tilsettes Nutriox® forbedres bakteriekulturen i avløpsvann. Helseisikoen fra uønskede kloakkgasser reduseres til et minimum. Korrosjon og sjenerende lukt forhindres. Renseanlegget avlastes. Dosering på slam forhindrer helsefarlig gassutvikling og sjenerende gasslukt. Avvanningsegenskaper, koagulering og separasjon forbedres.

Doseringskontroll

For optimal dosering av Nutriox® anbefales bruk av Yara's spesialutviklede doseringskontrollere. Tilsetting er mulig i pumpestasjoner, kummer, fortykkere, slamagertanker og til septikk. Anbefales også på industrielt avløpsvann.

For mer informasjon ta kontakt på telefon 24 15 74 11

www.yara.no

LO Østfold og NHF Øst igangsetter brobygging

Høsten 2005 valgte dessverre tillitsvalgte i Østfold å legge ned sine verv, mange medlemmer av A.L.F. som hadde gitt fortrolige opplysninger om egen livssituasjon følte seg sviktet. Regionsleder Sverre Bergenholdt i NHF Øst har tatt initiativ til et samarbeid med LO Østfold, som er kommet godt i gang.

Tekst: Oddvar Petersen, nestleder A.L.F.
Foto: Jan Arne Dammen

Å bli rammet av en yrkesskade/yrkessykdom som resulterer i varig nedsettelse av kroppens viktige funksjoner, oppleves av mange som en dramatisk endring av sin livssituasjon og ender ofte opp med fortvilelse og konflikter for de som blir rammet og deres pårørende.

Regionkontorleder i NHF Øst, Sverre Bergenholdt, har tatt initiativ til et samarbeid med LO-Østfold om et styrket A.L.F.-lag i fylket.

I slike sammenhenger er det godt å vite at man kan finne noen å henvende seg til, snakke ut med, møte forståelse og empati og samtidig få råd og veiledning i en svært vanskelig situasjon. Slike møter med pasient og familie er et av de viktigste områdene Arbeidsmiljøskaddes Landsforening jobber med. Slikt arbeid innenfor A.L.F er forankret i respekt, tillit og fortrolighet.

Dessverre, så valgte A.L.Fs tillitsvalgte i Østfold i fjor høst å snu disse personene ryggen og legge ned sine tillitsverv. Per-

soner med store helseproblemer som hadde valgt å vise tillit og åpenhet i fortrolige samtaler, ble plutselig stående alene og følte seg sviktet.

LO Østfold og NHF Øst tar tak. Målsetningen er et nytt sterkt A.L.F Østfold.

Sverre Bergenholdt har lenge uttrykt sterk bekymring for den etterfølgende situasjonen til A.L.F Østfold og det manglende tilbud til medlemmene som oppsto. Som den drivkraft, Sverre Bergenholdt er kjent for å være, tok han initiativ til et samarbeidsmøte mellom LO-fagbevegelsen, offentlige myndigheter med flere og NHF Øst. Møtet ble avholdt den 9. juni d.å. og vi referer til følgende 5 punk-

Utvalgt samarbeidspartner for A.L.F

Advokatfirma

Roger Foyn
MNA

- Trygderett
- Yrkesskader
- Pasientskader
- Trafikkskader
- Strafferett
- Familie arv/skifte

Nedre Slottsgt 15, 0157 Oslo

Telefon: 23 35 65 35

Mobil: 48 24 24 24

Telefaks: 23 35 65 36

E-post: roger@foynadvokatene.no

gsprosjekt for et sterkt A.L.F lokallag i Østfold

ter representantene ble enige om angående Arbeidsmiljøskaddes Landsforenings lag i Østfold:

1. LO-fagbevegelsen forholder seg til NHF Øst og NHF Øst's medlemsorganisasjoner i det videre samarbeidet og fremtidig dialog, prosjekter m.v.
2. Av de nå 3 ulike aktørene i Østfold for diagnosegruppen "løsemiddelskadde" vil LO Østfold være "brobygger – bindeledd" til den frie gruppen i Østfold, og sammen med NHF Øst søke etter et bedre fellesskap i Østfold. Dette er en gruppe som for 8 – 10 år siden brøt ut av daværende LFFL Østfold (nå A.L.F Østfold). Den tredje aktøren Yrkesskaddes Forbund (YF) har ikke NHF Øst noen dialog med. Det er et ønske at denne frie gruppen sammen med A.L.F Østfold kan danne grunnlaget for et nytt sterkt lag i Østfold i fremtiden.

Regionkontorleder NHF Øst, Sverre Bergenholdt, har tatt initiativ til et samarbeid med LO-Østfold om et styrket A.L.F- lag i fylket.

Likemannsarbeide – samtaler og juridisk hjelp til yrkesskadde

3. NHF Øst, LO Østfold og lag/grupper for yrkesskadde i Østfold ser helt klart et behov for sterkere deltakelse og nye aktive tiltak her. Dette ønsker LO Østfold sammen med NHF Øst og A.L.F Østfold å kunne bidra med. Dette er et av satsingsområdene for A.L.F Østfold i tett dialog med LO Østfold. Man

vil komme tilbake til hvordan LO Østfold, ikke minst juridisk, kan delta i denne sammenheng.

4. I løpet av høsten 2006 søker NHF Øst LO-fagbevegelsen (lik tidl.år) om tilskudd til NHF Øst og vårt arbeid sammen med LO-fagbevegelsen. Her forutsettes det at midler settes av – øremerket A.L.F Østfold.

5. Det søkes gjennomført en faglig konferanse om yrkesskader m.v. våren 2007. Konferansen arrangeres av NHF Øst og LO Østfold. Her utfordres bl. a. Sverre Jespersen (leder av NAV Østfold) og A.L.F sentralt om innlegg og informasjon.

Vi er i gang og lykkes vi med deler av dette skal vi være rimelig godt fornøyd, sier Sverre Bergenholdt.

De yrkesskadde og forsikringselskapene

Av advokat Leon Larsen
Advokatfirmaet Judicium DA

I Syndrom for desember 2004 hadde jeg et innlegg om de yrkesskaddes forhold til forsikringselskapene, der hvor jeg nevnte at disse burde få en tilsvarende ordning som de som var blitt skadet ved feilbehandling på sykehus, altså lik ordningen med Norsk Pasientskadeerstatning. Poenget med dette var at de yrkesskadde eller miljøskadde som de også kalles, da kunne fremme sine erstatningskrav uten de omkostninger, det slit og den usikkerhet som følger med å fremme et krav etter lov om Yrkesskadeersikring, og dessuten være sikret en god saksbehandling og et vanligvis riktig resultat.

I dette innlegg vil jeg forsøke å utdype nærmere svakhetene ved ordningen etter lov om yrkesskadeersikring.

Skal tjene penger

Som påpekt i forrige innlegg er forsikringselskapene forretningsforetak, hvilket innebærer at de er nødt til å tjene penger. For å klare dette må bl.a. utgiftene holdes nede, slik at de vil anstrenge seg for å slippe billigst mulig, og aller helst slippe å betale i det hele tatt når en skadelidt retter krav mot dem.

Alle foretak har plikt til å forsikre sine ansatte mot følgene av skader eller sykdom som har sammenheng med jobben. Dette gjøres ved at arbeidsgiveren inngår en avtale med et forsikringselskap til fordel for de ansatte, og betaler selv premien. Men inntreffer et forsikringstilfelle må den skadelidte selv rette krav mot selskapet og følge dette opp, arbeidsgiveren går fri. Det er altså den skadde som må ta initiativet og føre korrespondansen og skaffe de nødvendige dokumentasjoner (bevis) for skaden. Mellom arbeidsgiveren og et forsikringselskap er det

altså inngått en avtale til fordel for den ansatte, men slik at den skadde i realiteten blir ny avtalepartner og med selskapet som motpart.

Skrevne og uskrevne regler sier at avtaleparter skal opptre lojalt og anstendig overfor hverandre, og i prinsippet være likeverdige. Men dette er nok på ingen måte tilfellet her, det er selskapet som svært ofte avgjør utfallet uten hensyn til den skaddes oppfatning. Dette gjøres på forskjellige måter. Selskapene holder seg selvsagt til lovens bestemmelser, men denne sier ikke stort mer enn at det skal betales erstatning ved skade, og den sier intet om fremgangsmåten når det gjelder saksgangen. Skadelidte er stilt overfor en overmektig motpart som styrer hele prosessen.

Å fremsette et krav

De som skades er som regel folk som arbeider "på gulvet" som det heter, kontorister blir sjelden yrkesskadet. De har sjelden de nødvendige egenskaper til å kunne håndtere forholdet til et forsikringselskap, de er vanligvis ikke flinke til å lese vanskelige tekster og heller ikke flinke med å formulere seg skriftlig på en "adekvat" måte, som vi sier på juridisk. Når de henvender seg til et selskap blir det gjerne "sytt og klagebrev", og selskapet får da et lett bytte. Slike henvendelser ender ofte med at den skadde avspises med et alt for lavt beløp eller at kravet avvises helt.

Håndteres forholdet til et selskap gjennom en advokat eller en annen som har den nødvendige kompetanse, vil selskapet måtte ta kravet alvorlig.

Mange tror at når et forsikringselskap skriver til dem og for eksempel avviser et krav, da er saken avgjort. Dette har nok ofte med autoritetsrespekt å gjøre, når det store og

mektige selskap har uttalt seg da må det være riktig. Men det folk flest ikke er oppmerksom på, er at det er ikke selskapet som sådan som taler, men en eller annen saksbehandler på vegne av selskapet. En slik saksbehandler kan enkelte ganger være jurist, men kan også være en uten juridisk utdanning. Det er altså saksbehandler som avgjør kravet. Et krav behandles normalt av en og samme person fra det kommer inn til saken avsluttes. Den skadelidte er da prisgitt denne og hans større eller mindre kvalifikasjoner, og ikke minst hans holdninger og etikk. Det kan være en person som ser det som sin fremste oppgave å spare sin arbeidsgiver for utbetalinger, men man kan også oppleve å treffe på saksbehandlere som har både det faglige og etikken i orden. Men problemet er at når en svak saksbehandler for eksempel har avslått et krav, og den skadde tror at avgjørelsen er riktig, da blir denne stående og den skadde får ikke den erstatning som han kanskje skulle ha hatt om kravet hans hadde fått anstendig behandling.

Tilbud om erstatning

En saksbehandler kan være i tvil om et krav er holdbart og foretar en vurdering av den skaddes vinningsjanser i tilfelle av at saken ender for retten. Den skadde kan da allerede på et tidlig stadium av saksbehandlingen få et tilbud om et visst antall tusen kroner mot at saken derved ansees for avgjort. Den skadde kan oppfatte tilbudet som godt og akseptere. Men hvis saken hadde blitt skikkelig behandlet, for eksempel ved at den skadde hadde brakt den inn for domstolene og fått dom for kravet, kunne beløpet ha blitt et ganske annet. Det er nok å vise til kjente tilfeller fra retten hvor det er enorm avstand mellom selskapets opprinnelige tilbud og domsresultatet.

nok en gang

En annen og mer brutal variant er at selskapet stiller et ultimatum, Det kan tilby et visst beløp, kr. 100.000.- er ikke uvanlig i mange tilfeller, og skrive at enten må skadelidte godta dette som endelig oppgjør, eller så får han intet. Den skadelidte har da valget mellom å akseptere eller prøve saken for domstolene. Svært ofte vil han da godta for han har ikke anledning til å ta en rettssak.

En annen mer finurlig metode er følgende: En skadelidte har fremmet et krav, og selskapet har bekreftet mottakelsen. Selskapet krever dokumentasjoner; hovedkravet er at den skadde må bevise at skaden har sammenheng med jobben, at skaden er varig og av en viss alvorlighetsgrad, minimum 15 % medisinsk invaliditet.

En skadelidte som opptrer selv vil ofte ha problemer med dette, og det kan ta tid før han igjen lar høre fra seg. Saksbehandleren kan da finne på å skrive at hvis han ikke hører fra skadelidte innen en bestemt frist henlegger han saken. Hvis den skadde av en eller annen grunn ikke svarer og oversitter fristen, hender det at han tror at det er ikke mer å gjøre og gir opp kravet. Men en slik melding fra saksbehandleren har ingen betydning for kravet, og den innebærer selvsagt ingen foreldelse. Meningen kan være å gi den skadde en kraftig påminnelse. Men saksbehandleren både skal og bør forstå hvordan en slik melding kan bli oppfattet av en forutsetningsløs kravshaver. I det hele tatt er veiledning fra selskapet til den skadde nesten alltid fraværende. Det selskapene gjør er i knapp form å stille sine krav. Selv om en saksbehandler selvsagt vet hva som skal til for at den skadde skal ha en sjanse, gir han ikke denne en hjelpende hånd. Med det mener jeg veiledning som ikke er lovfestet men som likevel er

nødvendig. Saksbehandleren passer alltid på å følge de lovfestede regler, og den viktigste er - i de tilfeller hvor kravet avslås - varslet om hva den skadelidte må foreta seg innen visse frister for å unngå at kravet blir foreldet.

Innhenter informasjon

Svært mange advokater som driver med erstatningssaker vil være enige i det som her er skrevet. Det som er det vanlige problem når det fremmes et krav etter lov om Yrkeskadeerstatning er at den skade eller sykdom som danner grunnlaget for kravet og som oppgis til selskapet bestrides som relevant. Den skadde må gi selskapet fullmakt til å innhente bl.a. alle legedokumentasjoner fra den skaddes besøk hos primærlegen (allmennlegen), sykehus og annet. Og saksbehandleren vil lete etter mulige alternative årsaker i dokumentasjonene, og svært ofte klare å finne noen. Og det skal godt gjøres for en mann fra "gulvet" å komme gjennom en yrkesaktiv tilværelse uten å pådra seg en eller flere skader. Hvis for eksempel en mann pådrar seg en ryggskade ved et uhell på jobben, og saksbehandleren finner at han tidligere har vært sykmeldt på grunn av ryggproblemer, er det nesten automatisk i at saksbehandleren avviser kravet og hevder at den gamle svakheten gir forklaringen - at den skadde ikke har tålt en "normal" belastning på jobben som følge av denne.

Jeg vet ikke hvor mange som gir opp sine krav, de har ikke helse eller økonomi eller begge deler til å holde de gående. Man skal helst ikke være syk eller skadet og man skal ha ressurser for å gjennomføre saken, hva enten man forsøker å få noe til i minnelighet eller går til domstolene. Mørketallet må være stort.

Norsk Pasientskadeerstatning

Når loven overlot til forsikrings-selskapene og behandler krav fra de yrkesskadde var det en klar feil. Uansett lovgiverens gode intensjoner, fundamentalt ulike parter stilles her opp mot hverandre. Som nevnt - en ordning lik Norsk Pasientskadeerstatning ville være ideell. En som er så "heldig" å bli skadet ved en sykehustabbe kan nøye seg med å sende et brev til N.P.E., som omgående vil svare og sette i gang det nødvendige arbeide for å skaffe dokumentasjon derunder spesialisterklæringer fra leger på høyt kompetansenivå, og kontoret vil så treffe en avgjørelse. Er ikke den skadde fornøyd med denne, kan han kreve at nemda behandler kravet og treffer en ny avgjørelse. Og det hele koster ikke den skadde noe som helst. Selvsagt kan han få avslag, men han vet at N.P.E. er objektiv, det treffes en riktig avgjørelse hva enten den går i den ene eller annen retning. For N.P.E. er ikke et forretningsforetak, men et offentlig foretak i regi av staten. Her tenker de ikke på økonomi, men betaler det som den skadde har krav på.

Her blir altså den skadde behandlet på samme måte som ved sykdom og medisinsk behandling, som uansett utgiftene dekkes av det offentlige. Og man kan vel uten å overdrive kunne si at en yrkesskadd også er en syk person som må ha samme rettigheter som en som blir skadet eller syk utenom jobben.

Men å få en forandring er nok for tiden ønsketenkning, i alle tilfelle kreves det et betydelig initiativ og en årelang prosess. Men jeg skulle tro at en gang vil de yrkesskadde få den ordning som de klart har krav på.

Yrke – røyk - KOLS

Flere tusen mennesker får hvert år sykdommer på grunn av kjemikalier/løsemidler, farlige gasser, dieseleksos, kornstøv etc., som de har vært i kontakt med gjennom job-ben. Årlig dør minst 800 mennesker av sam-me grunn, ca. halvparten av lungesykdommer. Tall fra statistisk sentralbyrå indikerer at det oppstår mellom 5.000 - 10.000 nye tilfeller av yrkesrelatert KOLS/astma hvert år. Blant ikke-røykere kan hele 30 % av KOLS-tilfellene være forårsaket av arbeidsmiljøet.

Av Jan Arne Dammen

KOLS har vært sterkt forbundet med røyking og det har vært lite fokusert på at man også kan få denne sykdommen via jobben. Dette har medført at en del mennesker som har røkt, men som også har vært utsatt for et helseskadelig arbeidsmiljø, ikke har søkt erstatning.

Mistanken om at sykdommen kan ha hatt sitt utspring fra arbeidsplassen har vært der. Man har hørt og lest om andre som nærmest har møtt veggen i sine søknader om erstatning, og dermed ikke maktet å ta denne kampen for sine rettigheter. Er du en av dem?

A.L.F. har erfart at stadig flere når igjennom med sine krav om yrkesskadeerstatning i trygdesystemet. Vi har eksempler på at yrkeseksponeringen eksempelvis gis 60 % av årsaken til sykdommen og at de resterende 40 % skyldes eksponering fra tobakksrøyking.

En sykdom skal imidlertid godkjennes fullt ut som yrkessykdom dersom ikke annen sykdom eller påvirkning gir et mer nærliggende eller sannsynlig

grunnlag for de aktuelle symptomer. Og når yrkeseksponeringen utgjør 60 % av årsaken godkjennes den som yrkessykdom i sin helhet.

For noen har trygdekontoret gitt yrkespåvirkningen en mindre årsakssammenheng, slik at det ikke var nok til å få menerstatning. Men Trygderetten har slått fast at sykdom skal godkjennes fullt ut når yrkespåvirkningen i seg selv har vært omfattende nok til å forårsake en slik sykdom. Derfor er det også viktig å bruke ankemulighetene man har, om man skulle få et slikt resultat fra trygdekontoret.

Har du røkt og jobbet med helseskadelige stoffer/gasser og fått diagnosen Astma / Kols, og ikke søkt om yrkesskadeerstatning, gjør det!

Kanskje du heller ikke ble spurt om å fortelle yrkeshistorien din? For når legen får vite at du har røkt gir de lett tobakken hele skylda.

Husk fristen for å melde skaden inn til trygdekontoret. For yrkessykdommer og -skader er fristen ett år etter at den skadde ble klar over årsaken til sykdommen. I visse tilfeller vil trygdeetaten også behandle en sak om yrkesskade, dersom det foreligger særlige grunner til at søknaden leveres senere.

Til våre medlemmer!

Benytt våre annonsører for de støtter oss!

Følger du med på A.L.Fs nettsider - www.alfnorge.no?

Tidsbegrenset uføretrygd

Syndrom har tidligere omtalt uheldige utslag av ordningen med tidsbegrenset uføretrygd. For noen har det gitt uheldige utslag ved at de ikke har fått utbetalt noe av uføreforsikringen, før det foreligger vedtak om varig ufør fra folketrygden. A.L.F Buskerud har holdt på med denne saken siden april 2006 og vi har nå fått svar fra Finansdepartementet.

Av Jan Arne Dammen

A.L.F. Buskerud har sendt en henvendelse først til Arbeids- og Inkluderingsdepartementet og deretter til Finansdepartementet om dette problemet. Finansdepartementet viser i sitt svar til et brev fra Kredittilsynet til Dep. 16. nov. 2004:

”Kredittilsynet har overfor pensjonsinnretningene presisert at inntil det foreligger en avklaring mht. om attføringspenger, rehabiliteringspenger og tidsbegrenset uførestønad skal likebehandles i forhold til lov om foretakspen-

sjon, må pensjonsinnretningene forholde seg til ordlyden i § 6-1. Dette innebærer at det skal utbetales uførepensjon fra pensjonsordningen samtidig med tidsbegrenset uførestønad fra folketrygden, og at det ikke skal foretas noen tilpasning mellom de to ytelsene ved at uførepensjon fra pensjonsordningen bare utbetales delvis.”

For øvrig vises det til at etter at foretaks- og innskuddspensjonsloven trådte i kraft 1. januar 2001, har Dep. fra ulike hold mottatt tolkingsspørsmål og innspill til endringer i de to lovene.

Departementet satte derfor ned en arbeidsgruppe for å vurdere en del problemstillinger, blant annet knyttet til innføringen av tidsbegrenset uførestønad.

Rapporten har vært på høring og Finansdep. arbeider nå (juli 06) med endringer i de to lovene.

Departementet anser at uførepensjon etter foretaksloven (altså etter gjeldene regler) skal utbetales ved uførhet, uavhengig av om medlemmet får utbetalt varig uførepensjon eller tidsbegrenset uførestønad fra folketrygden.

Dette skal være meddelt og presisert overfor pensjonsinnretningene.

Gjenpart av denne henvendelsen er sendt Kredittilsynet, Finansnæringens Hovedorganisasjon og Arbeids- og inkluderingsdepartementet.

Utvalgt samarbeidspartner for A.L.F

ADVOKATFIRMAET

JUDICIUM DA

LEON LARSEN • NILS E. TANGEDAL • GUNNAR NÆSS
HELGE POSNER • LASSE SOLBERG

MEDLEMMER AV DEN NORSKE ADVOKATFORENING

Vårt firma har mange års erfaring med personskadesaker, yrkesskader og yrkessykdommer/miljøskader. Vi står til tjeneste og gir en første gangs konsultasjon gratis. Ring og spør etter Helge Posner, Leon Larsen eller Gunnar Næss.

Strandgaten 1, Postboks 764 Sentrum
5807 BERGEN

E-post: advokat@judicium.no

Tlf. 55 31 89 10

Faks 55 23 45 35

Pårørende en ressurs

At en man er glad i får en ervervet hjerneskode er kanskje noe av det vanskeligste man kan oppleve. En løsemiddelskode involverer ikke bare den skadde, men også familie, venner og arbeidskamerater. Dette fordi skadens konsekvenser som regel vil påvirke de aller fleste av livets områder.

Av Jan Arne Dammen

Økonomi

I mange familier blir økonomien et problem. Dersom det er hovedforsørgeren som blir skadet, kan dette føre til økonomiske bekymringer, som igjen virker inn på hvordan familien takler den nye situasjonen de har kommet i.

Nærmiljøet

For venner, naboer, arbeidskamerater går livet videre. De som i den første tiden støttet opp, skjønner ofte ikke hva som skjer med familien og den skadde. Og en del reagerer med å trekke seg unna, eller at det er vi som trekker oss inn i oss selv, med den følge at det sosiale nettverket krymper. Konsekvensen av dette blir ofte at de pårørende (ektefellen) overtar flere roller, og belastningen på dem øker.

Forandringen

Vi har alle en oppfatning av at blir man syk, så får vi behandling og blir frisk. Vi er ikke forberedt på en mellomting, og at den man er glad i verken er helt syk eller helt frisk, gjør det ikke lett.

Mange familier sitter igjen med en følelse av å være fanget i håpløshet og depresjon. Den varme, forståelsesfulle ektefellen kan ha endret seg til å tenke for mye på seg selv, og blitt lite forståelsesfull. For eksempel kan den skadde utvikle angst når den andre ikke er til

stede. Og når man da strever med konsentrasjonsvansker, passivitet, redusert tanketempo og evne til å planlegge hverdagen, blir livet vanskelig både for den skadde og ikke minst de pårørende.

Det usynlige

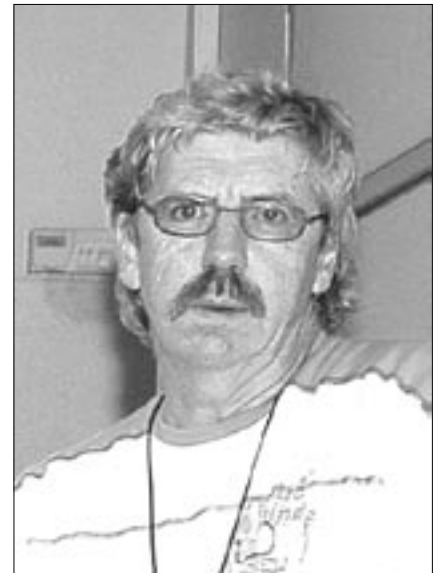
Naboer, venner og familie, forholder seg ofte til den skadde som om han var den han var. For personen med skaden blir ofte konsekvensen at han får en følelse av ikke å strekke til, da han ikke makter å være like aktiv som han en gang var. Det er heller ikke uvanlig at man opplever den skadde som selvsentrert, labil, lat og uansvarlig. Det er vel kanskje en av grunnene til at vi "murer" oss inne. Dette går igjen ut over de pårørende.

Foreningen

Pårørende vil kunne komme i et fellesskap som forstår situasjonen, få råd å finne løsninger, finne trøst og **felles glede** med andre i samme situasjon. I tillegg arrangeres det kurs og seminarer, medlemskvelder og andre sammenkomster. Medlemmene får også støtte gjennom veiledningstjenesten i Norges Handikapforbund, samt at A.L.F. har kontakt med fagfolk.

Pusterom

Felles for mange pårørende er behovet for å være litt alene eller å få delta i egne aktiviteter. Dette bør ikke oppfattes som egoistisk,

Jan Arne Dammen

men heller en nødvendighet! **Pusterom** trengs for å holde ut i en vanskelig hverdag. Likevel er det ikke lett å komme seg ut og samtidig være trygg for at det ikke skjer noe galt der hjemme. Husk: Det hjelper ingen at du brenner deg ut!

Muligheter

- Kontakt fagfolk og spør om alt dere lurer på, ingen spørsmål er dumme. Kunnskap gjør det lettere.

- Skaff oversikt om den nye familieøkonomien. Vil dere fortsatt klare å betjene lånene, og vil familien kunne opprettholde den materielle levestandarden. Ta kontakt med for eksempel banken, advokat/sosionom for å få hjelp.

- Det er viktig å vite at de fleste av den skadedes utfall og dine reaksjoner på disse er **naturlige**.

- Tro på at dere klarer dette! Kriser er mulige å gjennomleve!

- Støtte fra familie og venner vil være en stor ressurs.

- Det finnes også noen praktiske hjelpemidler. Ta kontakt med helsetjenesten i kommunen.

Kloakkrensaneanlegg og farlige gasser

Av Ketil Sundnes

Vi har tidligere hatt en artikkel vedrørende den farlige gassen Hydrogensulfid - eller H₂S - som den betegnes kjemisk, hvor vi også påpekte de virkninger denne gassen kan gi på mennesker og dyr.

Som vi har nevnt tidligere, dannes dette i miljøer med kloakk og septikk, i gjødsel, matavfall, i tanker på skip som frakter sur råolje m.m.

Representant fra ALF Nord Trøndelag fikk å vår anledning til å delta ved et seminar avholdt av Yara (Ex-Norsk Hydro) i Oslo, angående de farlige virkninger H₂S kan ha, og de resultater Yara hadde kommet til for å håndtere dette problemet.

I etterkant av dette seminaret, ble ALF Nord Trøndelag invitert til Ørin Renseanlegg i Verdal kommune, hvor da kommunens folk på

en imponerende måte presenterte anlegget, samt at de i tillegg gav inntrykk av å kunne sin HMS. De demonstrerte også bruken av Yaras tilsetningsprodukt, som bidrar til å nøytralisere den giftige gassen, slik at arbeidsatmosfæren for de ansatte blir ufarliggjort.

Fra vår side informerte vi om ALF, og det hele resulterte i en muntlig intensjonsavtale om videre samarbeid og kontakt.

I den forbindelse har vi nå mottatt en henvendelse fra Verdal kom-

mune om å bistå med erfaringsbaserte opplevelser i forbindelse med eksponering av H₂S gass, noe vi er glade for å få anledning til å bidra med. Dette for å kunne presenteres på en temadag/kurs, som planlegges avholdt i regi av Fagforbundet i Nord Trøndelag.

Vi vil holde vår kalender på forsiden av A.L.F.s hjemmesider oppdatert vedrørende videre fremgang i dette, samt tidsskjema for dagen.

Kilde: A.L.F Nord-Trøndelags hjemmeside

Årsmøtet – landsmøtet 2007

Årsmøtet – landsmøtet 2007 i Arbeidsmiljøskaddes landsforening blir avholdt helgen 20. – 22. april som er uke 16.

Sted vil bli kunngjort når dette er klart.

Dette vil også komme i Syndrom.

For styret v/red.

Utvalgt samarbeidspartner for A.L.F

ADVOKATFIRMAET

NORMAN & CO ANS

ETABLERT 1878

**Helge Husebye Haug
Kjell Inge Ambjørndalen
Jane M. Ytreøy Grøndalen
Julie Høidal Davik**

M.N.A

E-mail: advokatfirmaet@norman-co.no
www.norman-co.no

PERSONSKADE
YRKESKADE
PASIENTSKADE
FORSIKRING
PROSEDYRE

Kontoradresse:
Huitfeldtsgt 4
0253 Oslo

Telefon
22 12 11 80

Telefaks
22 12 11 90

Når er en yrkessykdom konstatert?

Av advokat Hasse Benberg
Advokatfirmaet Nidaros DA

Betydningen av konstateringstidspunktet i erstatningssaker etter yrkessykdommer, er berørt i tidligere artikler i Syndrom. Når man kjenner konstateringstidspunktets betydning, vil det neste spørsmålet være; når er yrkessykdommen konstatert?

For å komplisere det hele, har yrkesskadeforsikringsloven (YFL) lagt opp til ulikt innhold i begrepet "konstatert" i §§ 5 og 21. Dette innebærer imidlertid ikke at man her snakker om to ytterpunkt, hvor konstatert betyr 100 % sikkert fastslått i det ene tilfellet, mens det begrenses til den minste mistanke i det andre. Det er derfor mulig å redegjøre for hva konstatert innebærer også på et generelt grunnlag.

Utgangspunktet er at begrepet "konstatert" i YFL, skal bety konstatert etter vanlig språkbruk. I juridisk teori er det brukt definisjoner som at

"det på grunnlag av iakttakelser og undersøkelser slås fast som et faktum"

"komme til visshet om, skaffe sikkert bevis for tilstedeværelse av noe"

Det uttales videre i teorien at det kreves en stor grad av sikkerhet for at en skade/sykdom skal anses å være konstatert. En formodning om at en skade/sykdom har oppstått og kan være yrkesrelatert, er ikke tilstrekkelig.

Teoriens uttrykk som "slå fast som et faktum" og "skaffe sikkert bevis", kan tyde på at man nærmest må være 100 % sikker på yrkessykdommens tilstedeværelse. Dette var ikke lovgivers mening og rettspraksis har derfor moderert dette.

Rettspraksis har sagt at det avgjørende må være om den skadelidte har oppdaget sykdommen. Først da kan den sies å være konstatert. Videre sies det at det må være rimelig klart at sykdommen er påvist, før den er konstatert.

Konklusjonen må bli at hvis legen ved en legekonsultasjon sier at yrkessykdom er en mulighet, uten ytterligere utredninger som bekrefter dette, kan ikke sykdommen sies å være konstatert. Heller ikke ved utredningens start, vil en sykdom være konstatert. Men, det er ikke et krav om at utredningen må være avsluttet med en sikker konklusjon, før konstateringstidspunktet foreligger. Det er en glidende overgang her, slik at konstateringstidspunktet kan inntreffe i løpet av en utredning.

Dette innebærer at yrkessykdommer bør meldes til forsikrings-selskapet, eventuelt som en mulig sykdom, før konstateringstidspunktet har inntrådt.

Ved tvil om konstateringstidspunktet har rettspraksis langt på vei sagt at det skal legges til grunn en tolkning i favør av skadelidte. Høyesterett uttaler i den såkalte Iversen-dommen at

"De hensyn som ligger til grunn for innføringen av den tvungne yrkesskadeforsikringen, tilsier en viss liberalitet i forhold til skadelidte i de tilfelle det kan være tvil om når skade eller sykdom er fastslått."

Kort fortalt betyr dette at der det er usikkerhet mellom to tidspunkt, hvor det første ikke gir krav på erstatning, mens det andre innebærer rett til erstatning, skal det andre velges. Det er således lagt opp til en skadelidtvennlig fortolkning av loven, som finner støtte i den rettspolitiske tanken bak innføringen av tvungen yrkesskadeforsikring.

**Ønsker deres firma denne
annonseplassen?**

Ta kontakt med

Frode Steen Gunstensen

Telefon/-faks 71 26 50 82 Mobil 99 74 66 72

E-post: frode@alfnorge.no

STAMI si årlege laboratorieprøving for løysemiddelbestemmingar

Som referanselaboratorium for arbeidsmiljøanalysar i Noreg gjer STAMI årlege vurderingar av kommersielle og industrielle laboratoria som tilbyr arbeidsmiljøanalysar. Årets rapport om bestemming av løysemidler finst no tilgjengeleg.

Av Merete Hersson og Sture Bye

Det finst inga offentleg godkjenningsordning for kommersielle og industrielle laboratoria som tilbyr arbeidsmiljøanalysar. Direktoratet for Arbeidstilsynet oppmodar derfor om frivillig deltaking i eit kvalitetssikringsprogram i regi av Statens arbeidsmiljøinstitutt som

omfattar gjennomføring av sam- anliknande laboratorieprøvinger ein gong pr år.

Tre finske, eitt svensk og fire norske laboratoria har motteke prøvar i årets runde for løysemiddelbestemming. Prøvane inneheld forskjellige løysemidlar i kjende mengder, og det vert gjort både

kvalitativ og kvantitativ bestemming. Prøveserien som bestod av kullrøyr og diffusjonsprøvetakarar blei tillaga ved STAMI, Avdeling for kjemisk og biologisk arbeidsmiljø - som også har arbeidd med resultata.

Alle laboratoria har levert svar. Alle har, etter oppsette kriterium, fått resultata sine akseptert og seks av desse tilfredstiller krava til klassifisering bra.

Kilde: www.stami.no

STAMIs nye avdeling

Som det nasjonale arbeidsmiljøinstitutt i Norge ser STAMI med glede på tildelingen av nye oppgaver på området. Vi er gitt både ansvar og tillit i forbindelse med å være et senter for overvåking av arbeidsmiljø og helse. En tillit vi skal forvalte godt!

Av Linda Sørfjord og Trygve Eklund

Vår kjernekompetanse består i en flerfaglig tilnærming til problemstillinger om sammenhengen mellom arbeid og helse, og vi ser frem til å bidra til bedre innsikt i hvordan det egentlig står til med helsen i arbeidslivet, og hvordan helse og arbeidsliv utvikler seg over tid.

Deter, etter vårt syn, viktig å bruke det vi har av gode metoder - ikke

minst vitenskapelig forskning – til å fremskaffe et godt kunnskapsfundament for politiske og andre avgjørelser.

STAMIs mål er å skape, bruke og formidle kunnskap om arbeid og helse, og herunder ligger jo også ansvar for å samle og koordinere data fra andre kilder enn eget hus. Vi ser det som meget positivt at vi gis anledning til å styrke vår rolle som kunnskapsleverandør og bidragsyter til myndighetenes og arbeidslivets prioriteringer.

Grunnlaget for interessen for arbeidsmiljø og helse – for myndigheter, samfunn og vårt institutt – ligger i en felles oppfatning av at både mennesker og arbeid har egenverdi. Dette verdisynet kommer til uttrykk i STAMIs visjon, som er en visjon for hele landet:

Norsk arbeidsliv skal forebygge sykdom og fremme god helse.

NOA skaper et tilfang av kunnskap. Et tilfang som vil ha stor betydning for forståelsen av arbeidsmiljø og arbeidshelse og som vil kunne bety mye for utviklingen av vår forskning og innsats framover.

Vårt arbeid for å skape kunnskap om sammenhengene mellom arbeid, sykdom og helse og kanskje spesielt vår kartlegging av dem styrkes med NOA. Vi får i tillegg større bredde i vår mulighet til å foreslå forebyggende tiltak og i vår formidling av sammenhengene mellom arbeid og helse i Norge. Alt i alt betyr NOA en styrking av STAMI.

Kilde: Stami

Yrkesskedeforsikring

Plikt til å tegne forsikring. Hva forsikringen skal dekke

- Hva skal forsikringen dekke?
- Tap som dekkes
- Hvem er ansvarlig?
- Hvordan melde fra?
- Nærmere opplysninger

En arbeidsgiver plikter å tegne yrkesskedeforsikring for alle sine ansatte. Dette er bestemt i Lov om yrkesskedeforsikring. (Staten er selvassurandør). Forsikringen skal dekke yrkesskade og yrkes sykdom, og skal gi full erstatning uten hensyn til om noen har skyld i skaden.

Dette skal forsikringen dekke

- skade og sykdom forårsaket av arbeidsulykke (yrkesskade)
- skade og sykdom som etter folketrygdloven er likestilt med yrkesskade
- annen skade og sykdom, dersom årsaken er påvirkning fra skadelige stoffer eller arbeidsprosesser.
- ikke belastningsskader

Dersom skaden er påført i en situasjon der det kan være tvil om man er i en arbeidssituasjon (sett i forhold til ulykkessted, tidspunkt for ulykken eller hvilke gjøremål man utførte da ulykken skjedde), er det uansett viktig å melde kravet for å få vurdert om forsikringen gjelder.

Ved vurdering av om en skade eller sykdom gir rett til dekning, skal det ses bort fra om arbeidstakeren er særlig mottakelig for skaden eller sykdommen, hvis ikke den særlige mottakeligheten må anses som den helt overveiende årsaken.

Tap som kan gi krav på utbetalinger

Yrkesskedeforsikringen kan gi krav på betydelige utbetalinger i tillegg til det arbeidstakeren har krav på etter folketrygdloven. Aktuelle tapsposter er:

- Påførte og fremtidige utgifter, for eks. til medisinsk behandling og hjelp i hjemmet.
- Inntekt som allerede er tapt og tap i fremtidige inntekter på grunn av skaden/sykdommen.
Inntekt som allerede ville vært inntjent uten skaden beregnes konkret, mens tap i forhold til fremtidig inntekter beregnes etter standardregler.
- Ménerstatning.
- Erstatning til visse etterlatte ved dødsfall:
Erstatning der det er ektefelle eller samboer (2 år eller felles barn og bolig) eventuell partner, samt barn under 20 år og eventuelt andre som ble forsørget.

Loven gjelder ikke oppreisning for skade av ikke-økonomisk art. Ved grov uaktsom opptreden fra arbeidstakerens side kan erstatning

gen settes ned eller falle helt bort. Dette skal likevel ikke innskrenke etterlattes rett til erstatning.

Lov om yrkesskedeforsikring gir nærmere anvisninger. I tillegg finnes en egen forskrift om beregning av størrelsen på erstatninger etter yrkesskedeforsikringsloven

- Forskrift om standardisert erstatning etter lov om yrkesskedeforsikring

Hvem er ansvarlig?

Forsikringsselskapet til den som er arbeidsgiver på konstaterings-tidspunktet er ansvarlig. Hvis den skadede/syke ikke lenger er i arbeid, er forsikringsselskapet til siste arbeidsgiver ansvarlig.

Med *konstateringstidspunkt* menes det tidspunktet da vedkommende første gang oppsøkte medisinsk hjelp for sykdommen eller skaden, eller første gang meldte krav til forsikringsgiveren. Loven sier at arbeidstakers krav mot forsikringsgiveren foreldes etter tre år. Fristen begynner å løpe ved utløpet av det kalenderåret da arbeidstakeren fikk - eller burde skaffet seg nødvendig kunnskap om forholdet som begrunner kravet.

Dersom ansvarlig arbeidsgiver ikke har tegnet yrkesskedeforsikring, vil arbeidstageren likevel ha de samme kravene på forsikringsdekning. Det er etablert en ordning hvor forsikringsselskapene da er ansvarlige i fellesskap. I slike tilfelle må man henvende seg til Yrkesskedeforsikringsforeningen.

Dette er kontoret som forvalter ordningen for forsikringsselskaper.

Hvordan melde fra?

Arbeidsgiver skal:

- sende melding til trygdekontoret (blankett IA 13.07.05) ved yrkesskade eller yrkessykdom som fører til medisinsk behandling, sykemelding i mer enn tre dager og/eller som kan gi rett til ytelse etter folketrykkløven.
- sende skademelding i alle tilfeller hvor trygdekontoret ber om det eller arbeidstaker ønsker det.
- ved arbeidsulykker med død eller alvorlig skade til følge, straks og på hurtigste måte varsle Arbeidstilsynet og politiet.

Arbeidstaker skal:

- melde fra til Trygdekontoret om yrkesskade eller yrkessykdom, dersom arbeidsgiver unnlater å gjøre det.
- sende skademelding til arbeidsgivers forsikringsselskap så snart som mulig.

Lege skal:

- sende skriftlig melding til Arbeidstilsynet dersom det er mistanke om at en pasients plager har sammenheng med arbeidssituasjonen.

Nærmere opplysninger

Livsforsikringsselskapene eller Justisdepartementets lovavdeling gir nærmere informasjon om yrkesskedeforsikringsloven.

Arbeidsgivere som ikke har tegnet forsikring enda, kan henvende seg til Yrkesskedeforsikringsforeningen.

- Yrkesskedeforsikringsforeningen
- Lov om yrkesskedeforsikring
- Forskrift om standardisert erstatning etter lov om yrkesskedeforsikring

Disse kan hjelpe deg videre

- personalkontor/personalansvarlig på arbeidsplassen
- bedriftshelsetjenesten
- arbeidstakerorganisasjoner
- arbeidsgivers forsikringsselskap
- trygdekontoret (plikter å gi informasjon og hjelp)
- sosialkontoret (generell plikt til å gi opplysninger om andre instansers hjelpetilbud)
- advokater
- yrkesskedeforsikringsforeningen

Kilde: Arbeidstilsynet

Utvalgt samarbeidspartner for A.L.F

ADVOKATFIRMA

Wangensteen, Wigemyr & Co DA

Firmaet er blant de største advokatfirmaer på Sørlandet. Våre 10 erfarne advokater yter bistand innenfor de fleste rettsområder:

Alminnelig forretningsjus * Fast eiendoms rettsforhold
Odelsrett * Bygge- og reguleringsaker * Bøbehandling
Erstatningsrett-personskade * Yrkesskader/-sykdommer
Forsikringsrett * Trygderett * Strafferett * Arbeidsrett
Skatte- og avgiftsrett * Familie, arv og skifte

Våre advokater:

* Reidar Wangensteen	* Johan F. Gjesdahl
* Helge Wigemyr	* Ivar Sveen
* Erik Eriksen	* Bjørgulv Rygnestad
* Yngve Andersen	* Anita Jarvoll Hekneby
* Kai Knudsen	* Erik Ottem
* Sverre Ellenes	

Telefon 38 17 87 10 – Faks 38 02 04 58

Vestre Strandgt. 32, pb. 716, 4666 Kristiansand

ADVOKAT GRUPPEN
SAMARBEIDENDE ADVOKATER
TONSBERG-SKIEN-ARENDALE-KRISTIANSAND- LISTA

Presentasjon av våre samarbeidspartnere

Samarbeidspartnere. A.L.F pr. august 2006

Advokatfirmaet Judicium DA

Strandgaten 1, postboks 764 Sentrum, 5807 Bergen
Telefon 55 31 89 10, Telefaks 55 23 45 35
E-post: advokat@judicium.no
Kontaktperson: Adv. Leon Larsen

Advokatfirmaet Nidaros DA

Kjøpmannsgt. 19, 7013 Trondheim
Telefon 73 87 99 99, Telefaks 73 87 99 98
E-post: post@nidarosda.no
Kontaktperson: Adv. Bjørn M. Brauti

Advokatfirmaet MNA, Idar Hegsethtrø og Jostein Reinås

Postboks 260, 7501 Stjørdal
Telefon 74 83 43 60, Telefaks 74 83 43 61
E-post: firmapost@advokat-kontoret.no
Kontaktperson: Adv. Idar Hegsethtrø

Wold og Riise, Advokater MNA i kontorfelleskap

Toret 2, 6413 Molde
Telefon 71 25 02 50, Telefaks 71 25 32 27
E-post: advokatene@wold-riise.no
Kontaktperson: Adv. Mads Jensen

Advokatfirmaet Norman & Co ANS

Huitfeldtsgt. 4, 0253 Oslo
Telefon 22 12 11 80, Telefaks 22 12 11 90
E-post: advokatfirmaet@norman-co.no
Kontaktperson: Adv. Kjell Inge Ambjørndalen

Advokatfirmaet Wangensteen, Wigemyr & Co DA

Vestre Sandgt. 32, Postboks 716, 4666 Kristiansand
Telefon 38 17 87 10, Telefaks 38 02 04 58
E-post: johan.gjesdahl@advokatgruppen.no
Kontaktperson: Adv. Johan F. Gjesdahl

Advokat Thomas Benestad

Edvart Stormsgt. 5,
Postboks 6917 St. Olavs plass, 0130 Oslo
Telefon 22 98 99 46 (-40) / 99 41 45 04
E-post: benestad@advtt.no
Kontaktperson: Adv. Thomas Benestad

Advokatene Eva Drageset og Siren Preto

Strandgt. 18, 5013 Bergen
Telefon 55 90 85 80, Telefaks 55 90 85 81
E-post: post@drageset-preto.no
Kontaktperson: Siren Preto

ASKERADVOKATENE

Barfod, Bugge, Ryengen & Streng Ness

Smuget 1, Postboks 84, 1301 Asker
Telefon 66 90 70 80, Telefaks 66 90 70 81
E-post: jb@askeradvokatene.no

ProJure Advokatfirmaet DA

Nedre Holmegate 30, Postboks 127 Stavanger
Telefon 51 85 84 00, Telefaks 51 85 84 01
E-post: stavanger@eurojuris.no
Kontaktperson: Anette Bull

Rettsjelper cand. jur. Lars Haugen

Øvre Frognerlia 7, 3400 LIER
Telefon 32 84 80 99 / 95 80 69 89
E-post: lahauge3@online.no
Kontaktperson: Lars Haugen

Advokatene Foyn & Co

Nedre Slottsgate 15. 0157 Oslo
Telefon 23 35 65 30/48 24 24 24
Telefaks 23 35 56 36
E-post: roger@foynadvokatene.no
Kontaktperson: Roger Foyn

Yara Industrial AS

Avdeling Miljøapplikasjoner
Postboks 23 Haugenstua, 0915 Oslo
E-post: michael.lehfeldt@yara.com
Kontaktperson: Avd.leder Michael Lehfeldt

Advokatfirmaet Consilium

John Tufflåt
Postboks 374, 1301 Sandvika
Telefon 67 80 51 63 / 76 80 51 50 / 93 43 12 57
Telefaks 67 80 51 51
E-post: jt@consiliumlaw.no

Følger du med på A.L.Fs nettsider - www.alfnorge.no?

Presentasjon av ny samarbeidspartner av A.L.F

Advokatfirma John Tuflått MNA er tilsluttet Advokatfelleskapet Consilium som består av 9 advokater som driver en bred og variert advokatpraksis.

Advokat John Tuflått har i år startet opp egen virksomhet etter mange år som ansatt advokat. Han har bakgrunn fra forsikringselskap og advokatkontor som behandlet saker for selskapene.

Fra i år har han "skiftet side" det vil si han nå tar utelukkende saker for private klienter. Hans spesialkompetanse ligger innenfor feltene:

- Yrkesskade/sykdom
- Personskade
- Erstatningsrett
- Trygderett
- Forsikringsrett
- Pasientskader
- Prosedyre

Når det gjelder erfaring innen yrkesskadesaker har han 10 års erfaring med behandling av personskadesaker, herunder yrkesskade-/sykdomssaker. Videre

Advokat John Tuflått

omfattende prosedyreerfaring fra ting- og lagmannsrett.

Advokat John Tuflått legger vekt på tett oppfølging overfor forsikringselskapene og god informasjon til klientene. I tillegg god tilgjengelighet på telefon, e-post og mobiltelefon.

Advokatfirmaet Consilium

Postboks 374
1301 Sandvika
jt@consiliumlaw.no
Tlf: 67 80 51 63, 67 80 51 50
Faks: 67 80 51 51
Mobil: 93 43 12 57

Redaksjonen har tidsfrister som vi må forholde oss til slik at du skal få bladet til annonsert tid.

Nummer 4 skal være ute hos leserne i desember, uke 50.

Vi må ha eksterne bidrag 4 uker før dette, senest uke 45.

Red.

Nye medlemmer

Syndrom ønsker alle nye medlemmer velkommen til Arbeidsmiljøskaddes Landsforening (A.L.F)

Oslo	24	Telemark	1	Sør-Trøndelag	0
Akershus	3	Aust-Agder	1	Nord-Trøndelag	3
Østfold	2	Vest-Agder	5	Nordland	1
Hedmark	0	Rogaland	3	Troms	1
Oppland	1	Hordaland	0	Finnmark	0
Buskerud	1	Møre og Romsdal	2		
Vestfold	0	Sogn og Fjordane	0	Totalt	48

A.L.Fs familiemedlem over Grønlandsisen

Av Ketil Sundnes

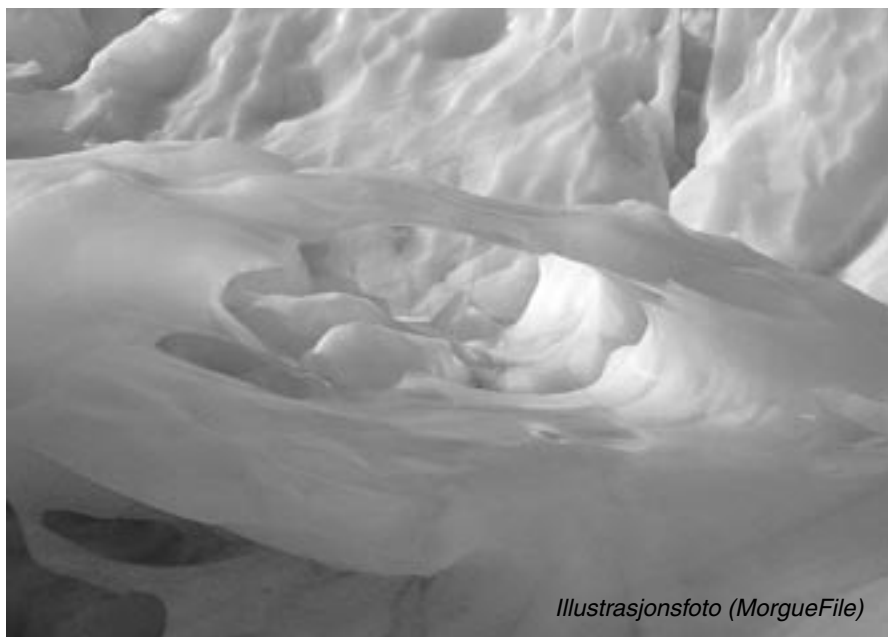
Ekspedisjon "Intersport Floan over Grønland 2006"

Etter en lang og kald vinter venter de fleste av oss på at kvikksølvvet skal begynne å krype oppover gradestokken. Vi ser for oss varme dager med påfølgende milde sommerkvelder, hvor kosen skal gi oss styrke til å gå nye måneder med "istid" i møte.

Det er imidlertid ikke alle som har det samme synet på hva som er opplading av de menneskelige batterier. Familiemedlem i A.L.F Nord-Trøndelag, Kai Even Sundnes, har litt andre oppfatninger av hva som er påfyll for legemet.

For å gjøre ei lang historie kort, det som begynte som en spøkefull prat mellom gamle kamerater fra militæret (Porsanger Jegerbataljon), har nå utkrystallisert seg i ekspedisjonen "Intersport Floan over Grønland 2006". Vårt A.L.F medlem er leder for ekspedisjonen. I tillegg til Kai Even, går også hans kamerat Jens Sørlic Kværner.

I planleggingsfasen, har blant anna den ikke helt ukjente turgjenger Børge Ausland bistått med uvurderlige råd. Også andre personer som har gått over Grønlandsisen, har bistått i rådgivningen. Etter et halvt års grundig planlegging, inklusive opplæring innen klatring, brevandring, paramedisin, navigasjon, sikkerhetsopplæring m.m., har nå gutta forlatt moderlandet, og de forventer å begynne oppstigningen til isplatået fredag 21. juli. Utgangspunktet er tettstedet

Illustrasjonsfoto (MorgueFile)

Isertoq på østsiden av Grønland med mållinje i byen Nuuk på vestsiden.

Det er forventet 2 dagers klatring i is før selve platået nås, og da er det ca. 600 km i strak linje over isen. Ca. 3 uker er det forventet at de bruker over isplatået samt 2 dager til nedstigning fra isen på vestsiden. Etter nedstigningen skal de videre befordre seg til fots ned Austmannadalen og videre frem til sivilisasjonen.

Under så mye fysisk utfoldelse, er det selvfølgelig nødvendig med noe næring. Dette medbringes i form av konsentrert og tørket turmat. Dette må da tilsettes vann, noe de får tak i ved å hogge is og smelte denne. Total beholdning med oppakning og utstyr er ca. 70 kg i pulk og 35 - 40 kg i ryggsekk, dette pr. person.

Filosofien bak turen var i utgangspunktet at dette skulle være en ren guttetur. Etter mye tankevirksomhet, har guttene også kommet til at de velger å gå for å fremstå

som sunn norsk ungdom, som tar avstand fra en livsform på de mere skrå bredder. Likeså, har de også ved å gå denne turen, valgt å støtte Arbeidsmiljøskaddes Landsforening og vårt arbeide med å bedre livskvaliteten til de skadde og deres pårørende.

Guttene vil heller ikke utelate de som har gjort turen mulig. Som det fremgår av ekspedisjonens navn, fremstår Intersport Floan som hovedsponsor. Uten Olav Floans velvillige støtte, hadde neppe turen blitt aktuell i denne omgang.

Kai Evens arbeidsgiver, vaktelskapet Securitas i Trondheim, har også ytet god bistand for å muliggjøre turen.

Andre bidragsytere er Logosol, en bedrift som driver med utstyr innen småskala treforedling, samt Lions Club Inderøy.

Etter vel overstått ekspedisjon, har guttene lovet oss et foredrag fra turen, noe vi ser frem til.

Vi ønsker dermed lykke til.

NEDSATT HUKOMMELSE ET SKJULT HANDIKAP

- Tas det hensyn?

HVA om du ser frisk og rask ut, du går alene, uten hjelp av synlige hjelpemidler som rullestol eller krykker, men du kan ha dårlig koordinasjonsevne som ikke synes.

KAN du da bli definert som funksjonshemmet og bli diskriminert?

JA, det mener vi! Vi er en forening under NHF-paraplyen, Arbeidsmiljøskaddes Landsforening. Blant de skadene vi har, er dårlig nærhukommelse og liten utholdenhet noen av symptomene.

Tas våre handikap hensyn til ved gjennomføring av kurs/møter i NHFs regi eller i samfunnet for øvrig?

Nei, det synes vi ikke, - i møtesammenheng for eksempel, blir det presentert altfor mye informasjon på en gang

- gruppene/forsamlingene blir for store
- rekker man opp hånda når man har noe på hjertet, bør vi kunne slippe til med det, ellers blir det glemt. Det bør derfor være mulighet for korte replikker fra vår gruppe
- det trengs hyppige pauser for å klare hodet og strekke på bena
- vi har vansker med å holde konsentrasjonen oppe over

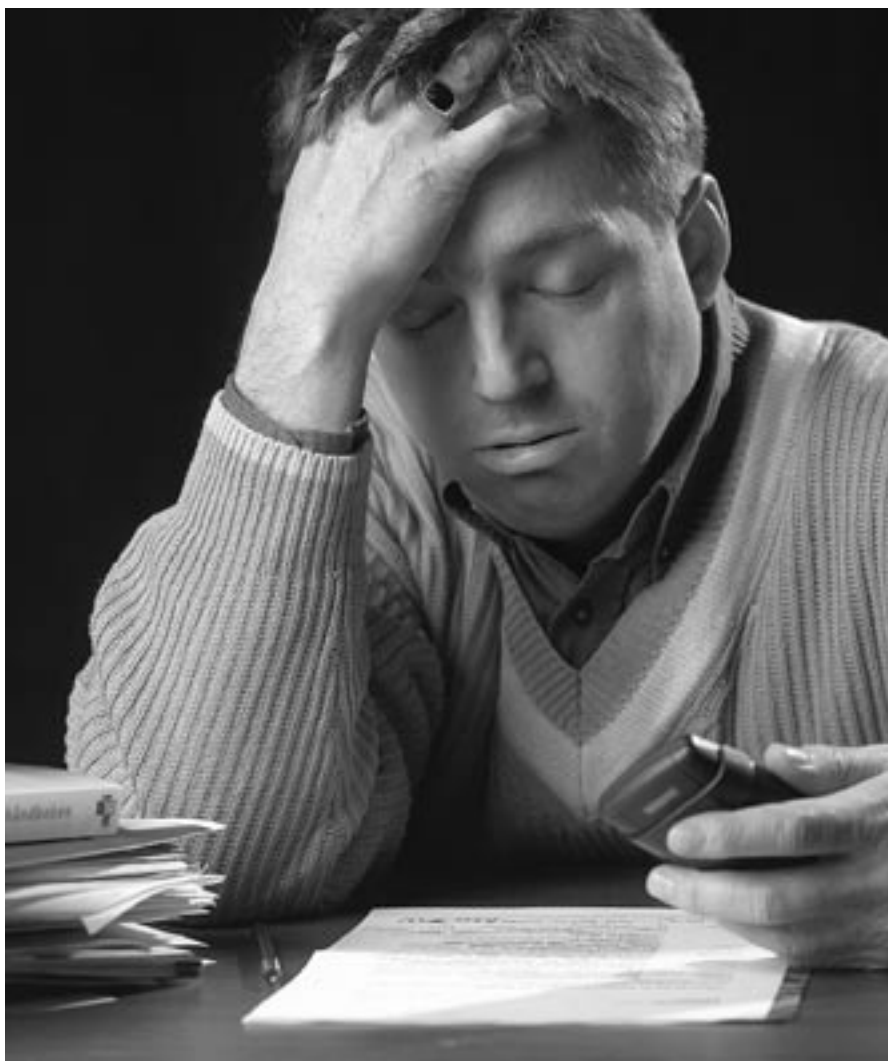

Foto: Jonny Olsson

lengre tid, blir lett utålmodige, og blir vi sittende for lenge som passive mottakere, faller vi lett ut og mister tråden.

- Vi blir fort trøtte og slitne, ofte må ting kanskje gjentas flere ganger før det sitter.

Dette er noe av det vi sliter med i hverdagen og i kurs/møtesammenheng, så vi ønsker også at

forholdene blir lagt bedre til rette for oss.

Hjertesukk fra arbeidsgruppe i ALF: Sigmund B. Erfjord, Bjørg Vestby, Akershus, Jan Arne Dammen, Buskerud og Emil Værnes og Grethe Lian, Sør-Trøndelag

Ved å annonsere i Syndrom når du fram til arbeidsmiljøskadde og fagpersonell over hele landet.

Blir syke av sveising

På arbeidsplasser der det sveises, er de ansatte mer utsatt for alvorlige lungesykdommer, kreft og nervesykdommer, konkluderer Arbeidstilsynet.

Av Erling Kristensen

Som ledd i en landsomfattende kampanje mot kjemisk helsefare, har Arbeidstilsynet kontrollert 689 verksteder og mekaniske bedrifter. 75 prosent av bedriftene har fått reaksjoner og pålegg om å bedre arbeidsmiljøet - til sammen 2118 reaksjoner.

- Folk jobber i årevis i svært forurenset luft og blir syke av det, og en tredjedel av virksomhetene gjør svært lite med det. Det blir ikke gitt opplæring og ventilasjon mangler, sier seniorinspektør Ingvill Hornkjøl i Arbeidstilsynet til Dagbladet.

Arbeidstilsynet mener det er urovekkende at 1 av 3 arbeidstakere

Foto: Jonny Olsson

i verksted og mekanisk industri ikke har fått opplæring om hvilken helsefare de utsetter seg for. De 85 000 ansatte dette gjelder utfører arbeidsoppgaver som bringer dem i kontakt med stoffer som kan gi varige helseskader, påpeker Arbeidstilsynet.

FARLIG: Arbeidstilsynet mener det er urovekkende at 1 av 3 arbeidstakere i verksted og mekanisk industri ikke har fått opplæring om hvilken helsefare de utsettes for.

Kilde: Arbeidstilsynet

Tegn abonnement på SYNDROM

Tidsskrift for Arbeidsmiljøskaddes Landsforening (A.L.F)

Navn _____

Adresse _____

Postnr/-sted _____

Fire nummer i året. Abonnementspris kr 250,- pr. år.
Sendes A.L.F, Postboks 9217 Grønland, 0134 Oslo

Har du en eller flere i din omgangskrets som du har mistanke om kan ha et uheldig arbeidsmiljø omgitt av helseskadelige stoffer?

Tips dem om A.L.F
- www.alfnorge.no

OPPSLAGSTAVLA

Hva er pasientombudet?

Arbeidsområdet omfatter offentlige spesialisthelsetjenester, og Staten skal sørge for at det finnes et slikt ombud i hvert av landets fylker.

Pasientombudet skal arbeide for å ivareta pasientenes behov, interesser og rettssikkerhet overfor helsetjenesten, og for å bedre kvaliteten i helsetjenesten.

Ombudet skal utføre sin virksomhet selvstendig og uavhengig.

Pasientombudet kan ta saker som gjelder forhold i den offentlige spesialisthelsetjenesten opp til behandling, enten på grunnlag av en muntlig eller skriftlig henvendelse eller av eget tiltak.

Enhver kan henvende seg til pasientombudet og be om at en sak tas opp til behandling. Den som henvender seg til pasientombudet, har rett til å være anonym.

Pasientombudet skal i rimelig utstrekning gi den som ber om det informasjon, råd og veiledning om forhold som hører inn under ombudets arbeidsområde.

Ombudet skal gi de som har henvendt seg underretning om behandlingen og resultatet av en sak, og en kort begrunnelse for resultatet.

Vi gjentar viktige ting i Pasientrettighetsloven:

Paragraf 2-1 Rett til nødvendig helsehjelp

2-2 Rett til vurdering

2-3 Rett til fornyet vurdering

2-4 Rett til valg av sykehus (ikke innen barne- og ungdomspsykiatrien)

2-5 Rett til individuell plan

3-1 Rett til medvirkning

3-2 Rett til informasjon

5-1 Rett til journalinnsyn

Hvordan unngå hjerneslag!

- Ha kontroll med kropp og sjel. Helst bør du slutte å røyke. – God kontroll med kosthold, vekt og blod-sukker nivå. – Kontroll og behandling av blodtrykk, reduser og kontroller alkoholforbruket. – Kontroller og reduser kolesterolnivået. – Hold deg i god form. Ta vare på ditt gode humør. – Bry deg om hvordan andre har det.

Havre er god medisin

Kroppen blir glad når du spiser havre. Det er rene mirakelmiddelet for magen, skjelettet og nervesystemet. Av positive virkninger kan nevnes: Beroligende effekt. Hjelper deg med å slutte å røyke. Bra for magen. Stabiliserer blodsukkeret. Senker kolesterolet. Gjør som hesten, spis havre!

Sommerhilsen fra Vest-Agder

Sommeren er på hell og vi i Vest-Agder har hatt vår første tilstelning etter en lang og helt utrolig fin sommer. Søndag 6. august hadde vi grillfest på Skjernøya, syd for Mandal. Brita og Jan Iver Tobiassen hadde invitert til grillfest i hagen. De eier en flott eiendom med masse strandlinje, stor hage og brygge som vi kunne benytte.

Vi var godt og vel tjue medlemmer med familie som tok imot tilbudet, og tilbrakte søndags ettermiddag med sosialt samvær og grilling. Været var på tross av værmeldingen helt perfekt. Solen skinte fra en skyfri himmel og det var nesten ikke vind. En jevn trafikk av båter gikk gjennom sundet fra og til et større friområde som blir flittig brukt hele sommeren. Dette var med på å sette en helt nydelig ramme omkring arrangementet.

En slik dag sammen med gode venner er med på å lade opp batteriene i kroppen, og gir gode opplevelser for den enkelte slik at hverdagen blir litt lettere å mestre. ALF Vest-Agder vil få takke Brita og Jan Iver for at vi fikk komme til Skjernøya og få den opplevelsen som det er å sitte med "tæan" i tanga og bare nyte sommerdagen.

Bent Bentsen

Det grilles og spises.

Brita og Jan Iver Tobiassen får en velfortjent takk.

A.L.F Telemark

A.L.F Telemark var på en 3-dagersstur til Trollhättan og Bohuslän i mai måned. Turen var i regi av Dag Aasbø Travel Bureau, og sjåføren het Terje og var et behagelig bekjentskap. At det var regn alle dagene tok ikke gleden fra denne gjengen som har vært ute en uværsdag før. Med deltakere fra Rjukan øverst i fylket til Kragerø nederst og med trekkspill og sang ombord, dro vi via fergen Sandefjord-Strømstad til Uddevalla. Her besøkte vi Bohuslän Museum som det nå heter, og det var en sterk opplevelse. Museet skildrer dagliglivet og viser historiske gjenstander fra gamle dager - riktig gamle dager, fra middelalderen og før det. En times guiding ga utrolig mye innsikt i slitet for det daglige brød, naturalhusholdning, jakt og fiske spesielt. Utallige forlis og fiskebåtvrak ligger langs hele kysten. Mengder av barn i familiene, og det kunne undre en at de hadde krefter til å føre slekten videre i det ufattelige slitet for det daglige brød. Det var nok likedan i Norge mange steder. Vi fikk mye historie på den timen.

Uddevalla er den by i Norden som har byttet nasjonalitet flest ganger - svensk, norsk og dansk - fram og tilbake. Vi så klær til en fyrstinne, habitten hun ble forlovet i 3 år gammel, brudekjolen da hun var 11 og kjolen ved graviditeten 15 år gammel og enkesløret da hun var 17 år. Tæl i henne var det nok for hun regjerte lenge og utrettet mye etter enkestanden. Fra Ud-

Noen av deltagerne ved Laxsjø slott.

devalla dro vi til Trollhättan Hotel Scandic hvor vi bodde de 2 nettene. Det ligger ved Göta Kanal i Trollhättan, som er berømt for sine sluser. Bare noen få meter fra hotellvinduet så vi digre lastebåter på veg fra Göteborg til Stockholm. Sluseområdet interesserte karene spesielt mye, og vi tilbrakte en tid i området der før innsjekking på hotellet. Neste dag samles vi igjen i bussen og kjørte til Läckö slott. Turen gikk forbi Grastorp og Lidköping fram til slottet som ligger ytterst på Kållandsö ut mot Väneren. Slottet hadde 248 rom og var fra middelalderen. Ikke alle var sterke nok til å følge med på hele omvisningen, men de fleste deltok, og visningen endte i en kirke i slottet som fortsatt er i bruk - kan leies til bryllup m.m. Etter besøket dro vi til Rørstrand Porselensfabrikk med fabrikkutsalg og museum.

Fine ting der selvsagt, men vi fant ut at vi holder en knapp på Porsgrund porselen likevel.

Hjemreisedagen ble strålende vakker. Vi vet det er umulig å overføre det vi opplevde til de som ikke har vært med, alle poeng blir borte, så vi nevner bare at turen gikk langs kysten - Uddevalla - Bokenäs - ferge over Gullmarn til Lysekil. I Lysekil besøkte vi akvariet "Havets Hus" og fikk se livet på havbunnen utenfor Bohuslän. Deretter det fineste av alt - Smögen - en kystperle som bare må ses - kan ikke beskrives. Så bar det til Strømstad igjen, i ferge til Sandefjord, og det var en trøtt og glad gjeng som tok farvel med hverandre etter 3 begivenhetsfulle dager.

Else Andrén

Dialogmøte med Arbeidsmiljøskaddes Landsforening vedr. løsemiddelsaker ved Sykehuset Telemark

Referent: Vidar Thorbjørnsen

Tilrettelagt for Syndrom
av Oddvar Petersen

Foto: Jan Arne Dammen

Til stede:

*Jens Olav Solli, styremedlem/
lokallagskontakt for Arbeidsmiljøskaddes Landsforening avd. Aust-Agder*

Ole Stiansen, kasserer Arbeidsmiljøskaddes Landsforening

Lisbeth Skranes, direktør for trygdeetaten i Aust-Agder

Vibeke Knutsen, rådgiver/Fag- og utviklingsavdelingen, Aust-Agder Fylkestrygdekontor

Vidar Thorbjørnsen, fung. leder, Fag- og utviklingsavdelingen

Rikstrygdeverket, rådgivende leger, Sykehuset Telemark HF/ yrkesmedisinsk avdeling.

Lisbeth Skranes ønsket velkommen og redegjorde kort for bakgrunnen for at fylkestrygdekontoret ønsket å møte Arbeidsmiljøskaddes Landsforening avd. Aust-Agder. Trygdeetaten er opptatt av at brukerne føler seg godt ivaretatt. Dialog med interesseforeningen kan i den sammenheng bidra til å få fram problemstillinger og gi viktige innspill til den videre prosessen.

Rådgiver Vibeke Knutsen er ansvarlig for oppfølgingen av sakene ved Fylkestrygdekontoret i Aust-Agder og orienterte om arbeidet så langt:

Yrkesmedisinsk avdeling ved Sykehuset Telemark HF har sendt brev til ca 200 personer i 4 fylker om at det anbefales at

saken tas opp til ny vurdering ved yrkesmedisinsk avdeling. Dette er saker der den nevropsykologiske vurderingen kan ha blitt vektlagt for mye. Alle aktuelle personer skal få brev før ferien. Foreløpig vet vi ikke hvor mange av sakene som gjelder personer bosatt i Aust-Agder, men det er bedt om oversikt fra Sykehuset Telemark HF. Likeledes vil vi be om kopi av brevene som er sendt til personer bosatt i Aust-Agder.

I tillegg til dette har Rikstrygdeverket identifisert og gjennomgått saksdokumentene i saker der det tidligere har vært gitt avslag. Sakene har blitt gjennomgått av spesialist (nevropsykolog) oppnevnt av RTV. Gjennomgangen har blant annet resultert i nytt vedtak eller ny nevropsykologisk utredning.

Fylkestrygdekontoret har via media oppfordret til å ta kontakt med trygdekontoret, og 70 personer i Aust-Agder har så langt henvendt seg til trygdekontorene. De fleste har ønske om gjenopptakelse av saken. I tilfeller der den nevropsykologiske utredningen ved Sykehuset Telemark HF har vært avgjørende for utfallet av saken blir det foretatt ny utredning. I saker der den nevropsykologiske vurderingen kan ha blitt vektlagt for mye vil personen, som nevnt, få tilbud om ny vurdering ved Sykehuset Telemark HF. Dersom personen selv ønsker det kan utredningen eventuelt skje ved annet sykehus.

En del av personene som har henvendt seg til trygdekontorene har tidligere fått avslag på grunn av at løsemiddeleksponeringen har

vært vurdert som ikke tilstrekkelig. I slike saker er dette som regel avgjørende for konklusjonen og den nevropsykologiske utredningen har trolig ikke hatt betydning. Når det likevel ønskes en revurdering i slike saker bør utredningen skje ved annen avdeling/sykehus. Rikstrygdeverket har anbefalt at man i slike tilfeller henviser til ny vurdering ved sykehus/avdelinger i egen helseregion. Anbefalingen er derfor at sakene sendes til Rikshospitalet eller Statens Arbeidsmiljøinstitutt (STAMI). Dersom personen ber om vurdering ved andre avdelinger kan Ullevål universitetssykehus, Haukeland universitetssykehus eller St. Olavs Hospital i Trondheim være aktuelle alternativer.

Jens Solli og Ole Stiansen forteller at interesseforeningen har hatt en del henvendelser fra medlemmene i forbindelse med sakene ved Sykehuset Telemark. Foreningen er opptatt av at alle saker får en ny og uhildet vurdering. I denne sammenheng spør foreningen om hva som skjer med uttalelsene fra den omtalte nevropsykologen. Fylkestrygdekontoret er enig i at nye vurderinger krever bevissthet i forhold til tidligere nevropsykologiske tester. Uttalelsene blir ikke makulert, men det er viktig at den som foretar ny vurdering er bevisst og ikke lar seg "farge" av tidligere nevropsykologiske vurderinger. Fylkestrygdekontoret vil bringe innspillet videre til aktuelle instanser.

Fra fylkestrygdekontorets side er det et klart ønske å bidra til at den enkelte føler seg ivaretatt. Det kan bety at saken bør utredes på nytt selv i tilfeller der den nevropsykologiske vurderingen neppe vil føre til endret konklusjon. Der saken er så opplagt at noen ny vurdering ikke fører fram.

Det er viktig å informere om at bruker må ta direkte kontakt med trygdekontoret for å fremme krav. Bruker må gjerne konferere med fastlegen i forkant. Hovedregelen er at den enkelte bruker har full innsynsrett i egen sak.

Interesseforeningen minner i den sammenheng om at mange løsemiddelskadde har problemer med hukommelsen. Ved gjennomgang av sakene bør trygdekontorene være oppmerksomme på problemstillingen, og gjerne oppfordre bruker til å ta med seg en støtte-

person (gjærne pårørende) til møte for gjennomgang av saken.

Fylkestrygdekontoret vil informere fastlegene om håndteringen av løsemiddelsakene i informasjonsskrivet "Kort om trygd". Neste nummer av "Kort om trygd" skal sendes ut før sommerferien. På sikt kan det også bli aktuelt med en artikkel i medlemsbladet for Arbeidsmiljøskaddes Landsforening.

Fylkestrygdekontoret kommer til å følge opp håndteringen av sakene også framover. I løpet av høsten vil vi ta initiativ til nytt møte med Arbeidsmiljøskaddes Landsforening.

Kontaktperson ved fylkestrygdekontoret er:

Rådgiver Vibeke Knutsen,
tlf. 37 00 43 00

Advokatfirmaet Pedersen, Reier & Co AS

Advokat Ronald Pedersen
ronald.pedersen@apj.no

Advokat Stein Olsvik
stein.olsvik@apj.no

Advokat Espen Seeberg
espen.seeberg@apj.no

Advokat Tommy Dilling
tommy.dilling@apj.no

Vi har spesialisert oss på arbeidsrett, trafikkskader, yrkesskader og pasientskader.

Postadresser:

C. J. Hambros plass 2 C, 2. etg., OSLO • Tlf 22 99 60 58
Postboks 1064 Jeløy, 1510 MOSS • Tlf 69 27 85 00 • Faks 69 27 85 20
E-post: advokatene@apj.no • Internett: www.apj.no

ARBEIDSMILJØSKADDES LANDSFORENING

Hvem er vi, hva gjør vi, hva vil vi ?

Arbeidsmiljøskaddes Landsforening (A.L.F) er en parti-politisk og religiøst uavhengig interesseorganisasjon for personer med sykdommer eller skader som har eller kan mistenkes å ha sammenheng med arbeidsmiljøforhold. Initiativet til foreningen ble tatt og styres av arbeidsmiljøskadde selv.

A.L.F skal fremstå som et ressursorgan i arbeidet med å forebygge og informere om løsemiddel- og andre arbeidsmiljøskader relatert til omgang med helseskadelige stoffer, og å gi opplysninger til de som vil vite mer om disse problemene.

A.L.F har likemannstilbud i alle lokallag. Likemannsarbeid går ut på at personer innen A.L.F, gjennom private samtaler, deler erfaringer med andre som har liten eller ingen kjennskap til problematikken rundt skader eller sykdommer ervervet i forbindelse med utøvelse av sitt yrke. Dette er en viktig del av arbeidet A.L.F gjør.

A.L.F søker alltid å ha et tett samarbeid med de offentlige myndigheter, fagforeninger, bedriftshelsetjenester, arbeidsgivere og verneombud.

A.L.F er tilsluttet Norges Handikapforbund og vi kan tilby de samme medlemsfordeler som andre NHF-medlemmer får.

A.L.F er landsomfattende med lokallag/kontakter i alle fylker.

A.L.F utgir et eget medlemsblad, «Syndrom». Bladet utgis 4 ganger per år og presenterer aktuelt stoff, nytt fra lokallagene og annen viktig informasjon.

A.L.F har et eget fagråd sammensatt av eksperter innenfor jus, psykologi, yrkeshygiene, arbeidsmedisin, trygdekompetanse og sosialt arbeid.

A.L.F skal foruten det å ivareta interessene til de med ervervete sykdommer og skader grunnet arbeidsmiljøet, også ivareta interessene til de pårørende.

A.L.F skal ivareta interessene til de som kan være utsatt for å bli påført sykdommer eller varige skader under utøvelse av sine yrker.

A.L.F skal arbeide for å bedre forholdene i forbindelse med diagnostiseringen av sykdommer og skader grunnet arbeidsmiljøet.

A.L.F skal drive informasjonsarbeid om skadevirkninger og konsekvenser, og hva en bør ta hensyn til for å unngå skader, for eksempel bruk av nødvendig og hensiktsmessig verneutstyr.

A.L.F skal arbeide for å opprette rehabiliteringstilbud for arbeidsmiljøskadde i Norge.

A.L.F skal markere foreningen i sammenhenger der risikoen for skader er stor.

Vårt arbeid bygger på at alle mennesker har samme grunnleggende behov og at alle mennesker er likeverdige. På bakgrunn av dette aksepterer vi ikke at sykdom eller skader skal resultere i økonomiske eller sosiale ulikheter.

Vi vil, bl.a. gjennom samtaler med pårørende, øke kunnskapen og forståelsen for de arbeidsmiljøskaddes problemer med å mestre hverdagen sosialt.

Vi vil gjennom vårt informasjonsarbeid og ved hjelp av våre erfaringer og kunnskaper øke motivasjonen hos yrkesutøvere og bedriftsledere til å arbeide aktivt for å bedre helse, miljø og sikkerhetsarbeidet i bedrifter hvor dette er nødvendig. Vi vil arrangere kurs og seminarer hvor helsepersonell, bedriftsledere, vernepersonell og yrkesutøvere kan delta.

JA, jeg ønsker å melde meg inn i Arbeidsmiljøskaddes Landsforening

Navn _____

Adresse _____

Postnr _____ Sted _____

Epostadr _____

- Løsemiddel-/kjemisk/annen arbeidsmiljøskade
 Husstandsmedlem/pårørende
 Interessesmedlem
 Ønsker opplysninger om kollektivt medlemskap

Sendes
i frankert
konvolutt.

**Arbeidsmiljøskaddes
Landsforening
Postboks 9217 Grønland
0134 OSLO**

Hva er løsemidler?

Løsemidler er væsker som løser opp faste stoffer. Løsemidlene vil under bruk gå over i damp eller gassform og trekkes ned i lungene via åndedrettet og føres videre ut i kroppen via blodbanen. Mange løsemidler har evnen til å trenge gjennom huden og føres videre rundt i kroppen. På grunn av halveringstiden blir organiske løsemidler lagret i kroppens fettvev og kan forvolde skade i hjerne og nervecellene. På grunn av sine kjemiske egenskaper kan de over tid skade sentralnervesystemet. De kan også skade slimhinner og indre organer som lever og nyrer.

Hva er Isocyanater?

Isocyanater er ikke et løsemiddel, men et kjemisk stoff som finnes i en hel rekke produkter som benyttes bl.a. i bil, møbel og bygningsbransjen. De som arbeider i bilbransjen, f. eks. med oppretting, billakkering og bilglass, kommer i kontakt med isocyanater gjennom kjemikalier, lim og lakkprodukter. Dessuten vet man at isocyanater frigjøres ved oppvarming. Dette er spesielt aktuelt ved sveising og annet mekanisk arbeid som utvikler varme og som foretas på lakkerte og andre behandlede flater. Det har lenge vært kjent at kontakt med isocyanater kan medføre akutte og kroniske helseskader, som for eksempel lunge- og hudsykdommer. Nyere forskning har vist at dette problemet sannsynligvis er mye mer omfattende enn man tidligere har trodd.

Hva er MCS? (Multi kjemisk overfølsomhet)

Mange yrkesaktive, som har fått ødelagt helsa på grunn av skadelig kjemisk påvirkning, har i tillegg utviklet MCS. Tilstanden kjennetegnes ved at de som rammes reagerer med sykdomssymptomer på kjemiske stoffer, selv i meget lave konsentrasjoner. Tilstanden opptrer relativt ofte sammen med andre helseskader, som for eksempel løsemiddelskader, astma og skader på slimhinner.

De som blir syke får symptomer fra flere organsystemer, oftest fra sentralnervesystemet og luftveiene. En del personer får i tillegg psykiske problemer, som kan skyldes virkninger av det kjemiske stoffet i seg selv, eller belastninger som følge av sykdommen.

Pårørende

Når en person blir utsatt for en skade relatert til bruk av helseskadelige stoffer, får dette store konsekvenser for familien. Det vil igjen gi seg utslag i den skaddes situasjon og kan i mange tilfeller medføre til psykiske belastninger for alle, i tillegg til sykdommen. Det er derfor viktig at de pårørende, sammen med den skadde, blir informert om hva en løsemiddelskade eller annen kjemisk helseskade innebærer, hvorfor den skadde har endret personlighet og hvordan en best skal takle en vanskelig familiær situasjon.

Mangel på slik kunnskap hos de pårørende skaper ofte unødige konflikter. Arbeidsmiljøskaddes Landsforening har som et av de viktigste formålene å tilrettelegge for en større forståelse og kunnskap omkring denne problematikken.

Vansker med å mestre aggressivitet er et sosialt handikap. For å skjule sine problemer med det er det vanlig at den skadde isolerer seg, og ofte er det ektefellen som må representere familien utad.

Med andre ord får den skadde ofte stadig færre kontakter med andre, og blir mer og mer avhengig av sin ektefelle og øvrige familie.

Løsemiddel- og andre kjemiske helseskader kan i mange tilfeller ikke helbredes, men man kan lære seg å leve med dem.

MEDLEMSFORDELER

Som hovedmedlem i Arbeidsmiljøskaddes Landsforening (A.L.F) er du i tillegg fullverdig medlem i Norges Handikapforbund. Du får en rekke gode, nyttige og varierte medlemstilbud både igjennom A.L.F og NHF. Medlemskontigenten må være betalt for å kunne benytte seg av medlemsfordelene.

Råd og veiledningstjeneste.
Rettighetsinformasjon.

Rabattordninger på: Bensin, hotell-
opphold, feriereiser og bilutleie.

Bli medlem nå!

Gunstige forsikringsordninger.
Medlemskap i NAF til redusert pris.

NHFs feriehytte m/anneks kan
leies til svært gunstige priser.

Medlemskontigent per 1.1.2003

Kr 270,- for hovedmedlemmer/interessemedlemmer

Kr 135,- for husstandsmedlemmer

Likemannsbåten

Fra Likemannsbåten, som kapteinen ser det akkurat nå, så er det fremdeles sommer. Dagene er lange og varme, kveldene myke og lune, det lukter godt, - og det regner lite. Hvem skulle tro at det skulle bli et PROBLEM i Trøndelag?

Det at det regner lite har fått en mer alvorlig betydning for oss som bruker EL nå, enn om vi må ta med paraplyen når vi går ut. Det kan bli dyrt!

Dette betyr imidlertid ikke at Likemannsbåten går på grunn, - den seiler fortsatt, miljøvennlig og uten bensin, bemannet med et kompetent mannskap til enhver tid.

Her er det godt å være. Det kan bølge heftig av og til, men med hjelp, støtte og ressurser på alle plan, kommer vi som regel over i smulere farvann.

Likemannsbåten er litt spesiell i forhold til andre båter, den er fleksibel, har ingen rekke å falle utenfor, det er alltid noen som drar en opp, den har plass til mange, det er flinke folk på alle nivå, og det serveres alltid kaffe og kaker ombord.

Nå begynner det å høres ut som rene cruiseferien, men det er det ikke. Her er det alvorlige saker som behandles, man skal gi av seg sjøl, fortelle om egen situasjon, - som kan være vanskelig nok for de som ikke er vant med å snakke om problemer. Problemer er noe andre har, ikke jeg? Da skal du vite, at det som sies, det blir innenfor

messas fire vegger, og mannskapet er til å stole på!

Jeg ønsker dere alle velkommen tilbake fra ferien, at dere har hatt det bra og har samlet krefter, for det er nok å ta fatt på, - det er mange som har behov for oss!

Skip ohoy fra kapteinen.

Hilsen Grete Lian

Utvalgt samarbeidspartner for A.L.F

ADVOKAT IDAR HEGSETHTRØ

ADVOKAT JOSTEIN REINÅS

ADVOKAT LIV GRØTTE

**PERSONSKADER • PASIENTSKADER • YRKESSKADER • ERSTATNINGSRETT
FORSIKRINGSOPPGJØR • BILJUSS • ALM.PRAKSIS • FRI RETTSHJELP**

TLF 74 83 43 60

E-post: firmapost@advokat-kontoret.no

Postboks 260

7501 Stjørdal

Illustrasjonsfoto (MorgueFile)

Luftbårne fibrer i norsk silisiumkarbidindustri

Fibrer er et uønsket sideprodukt i silisiumkarbidproduksjon. De representerer en mulig kilde til den observerte økningen av lungesykdommer blant silisiumkarbidarbeidere.

Av Sture Bye

I 2000 ble det levert en studie fra Kreftregisteret som viste en alarmerende økning av lungesykdom og kreftrisiko i denne industrien. Myndighetene, i samarbeid med bedriftene, satte i gang forskning/studier på industrien for å kunne komme nærmere noen svar.

STAMI forsker på silisiumkarbidindustrien – som en del av sin grunnforskning og som et ledd i arbeidet for å kunne finne eventuelle svar på denne økningen i lungesykdommer – som er relevant for arbeidshelsen. Som en del av denne forskningen har Asbjørn Skogstad og kolleger ved STAMI publisert en artikkel i *Annals of Occupational Hygiene* (Oxford University Press).

Tidligere studier av fibrer har vist at fiberfasongen er viktig for sykdomsutvikling. Fiberformede partikler

kan sies være mer potent enn for eksempel runde partikler. STAMIs studie av fibrer i silisiumkarbidindustrien var en morfologisk studie. Man fant at 99 % av fibre som ble observert hadde en størrelse som gjorde at de befant seg innenfor WHO's kriterier for helserelevante fibrer (de tilfredstilte ett av WHO's kriterier).

8 ulike fibertyper av SiC ble observert med elektronmikroskop (SEM). Disse fibertypene utgjør mer enn 90 % av fibre som ble observert i silisiumkarbidproduksjonen. De resterende fibertypene besto av karbonfibrer og andre silisiumholdige fibrer. Andre luftbårne forurensninger er krystallinsk silika, ikke-fibrøs SiC og ulike gasser (SO₂, CO, PAH).

Ut fra de grunnlagsdata en nå har styrkes mistanken om at SiC-fibrer spiller en vesentlig rolle for den økte kreftrisikoen og kan således være en faktor i økningen av lungesykdommer i denne industrien.

- Våre funn er i samsvar med at industrielle SiC-fibrer representerer en kreftrisiko ved at de bl.a. i USA og Norge er regulert (fra 2003) med en grenseverdi tilsvarende den som gjelder for asbest, sier forsker Asbjørn Skogstad.

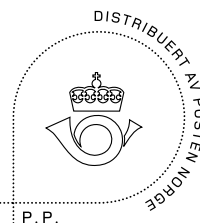
ISSN 0802-6092

Returadresse:

Arbeidsmiljøskaddes
Landsforening
Postboks 9217 Grønland
0134 OSLO

B

NORGE

A.L.Fs lokallag og kontaktpersoner

Akershus lag av A.L.F

Leder Tom Vernang
Steinsleppen 9, 1405 Langhus
Telefon 64 87 37 46
E-post: t-egil-v@online.no
Lagets adresse:
Holteveien 5, 1400 Ski
Lagets telefon 90 21 43 51

Aust-Agder lag av A.L.F

Leder Jens Olav Solli
Gml. Sandvigsvei 21
4816 Kolbjørnsvik
Telefon: 37 01 11 25
Mobil: 90 60 12 33
E-post: jensolli@start.no
Lagets adresse:
Myratunet Bo & omsorgssenter
4849 Arendal

Buskerud lag av A.L.F

Leder Jan Arne Dammen
Revefaret 47, 3033 Drammen
Telefon: 32 88 55 07
Mobil: 90 59 31 53
E-post: arnedam@online.no

Finnmark lag av A.L.F

Kontaktperson Bjørn-Erik Reiersen
Marienlund 21 B, 9511 Alta
Mobil: 91 55 76 00
E-post: reiersen@hoved.net

Hedmark

Norges Handikapforbund
Postboks 9217 Grønland
0134 Oslo
E-post: helseskader@nhf.no

Hordaland lag av A.L.F

NHF Sørvest
Kokstadveien 46 B, 5257 Kokstad
Telefon: 55 11 99 50
E-post: nhf.soerwest@nhf.no

Møre og Romsdal lag av A.L.F

Leder Frode Steen Gunstensen
Moen, 6440 Elnesvågen
Telefon: 71 26 50 82
Mobil: 99 74 66 72
E-post: frode@alfnorge.no

Nordland

Norges Handikapforbund
Postboks 9217 Grønland
0134 Oslo
E-post: helseskader@nhf.no

Nord-Trøndelag lag av A.L.F

Leder Ketil Sundnes
Øvergata 13, 7670 Inderøy
Telefon: 74 15 59 95
Mobil: 91 75 74 35
E-post: ket-sund@online.no

Oppland lag av A.L.F

Leder Jan Bakken
Åveitbakken 1 A, 2609 Lillehammer
Telefon: 61 25 48 75
Mobil: 92 03 41 53
E-post: ja-torb@online.no

Oslo lag av A.L.F

Leder Geir Werner
Norderhovgt. 34 B, 0654 Oslo
Mobil: 92 82 06 75
E-post: geir.werner@chello.no

Rogaland lag av A.L.F

NHF Sørvest
Kokstadveien 46 B, 5257 Kokstad
Telefon: 55 11 99 50
E-post: nhf.soerwest@nhf.no

Sogn og Fjordane

Kontaktperson Kjell Horn
6770 Nordfjordeid
Telefon: 57 86 00 24
Mobil: 48 10 00 34
E-post: helseskader@nhf.no

Sør-Trøndelag lag av A.L.F

Leder Unni Jensen
Bjørnebyv.19 A, 7025 Trondheim
Telefon/-faks 72 55 98 01
E-post: u_jensen@c2i.net

Telemark lag av A.L.F

Leder John André
Porsgrunnsvegen 19 A, 3730 Skien
Telefon: 35 52 12 83
E-post: e-andren@online.no

Troms lag av A.L.F

Leder Leif G. Morland
Venusveien 40, 9024 Tomasjord
Telefon: 77 63 95 96
Mobil: 90 74 95 99
E-post: leifgm@online.no
Internett: <http://home.no.net/alf troms>

Vest-Agder lag av A.L.F

Leder Lars Kristian Hille
Postboks 168, 4502 Mandal
Telefon: 38 26 11 65
Mobil: 91 30 88 73
E-post: kr-hil@frisurf.no

Vestfold lag av A.L.F

NHF Oslofjord Vest
Tollbugt. 115, 3041 Drammen
Telefon: 32 88 29 29
Telefaks: 32 88 29 20
E-post: nhf.oslofjordvest@nhf.no

Østfold lag av A.L.F

NHF Øst
Holteveien 5, 1400 Ski
Telefon: 64 87 88 44
Telefaks: 64 87 88 49
E-post: nhf.oest@nhf.no